

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

Capvt VI. Verbum effusum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79561](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79561)

bus, siue familijs Iuda. Vsq̃ ad illam obsecutatem venturum incarnatum Dei Verbum quod est potestas prima & regnum promissum filiae Ierusalem demitatur Propheta: & cum primò pronuntiasset venturum Dei Verbum ad eam vsq̃ obsecutatem, quasi veritus lectorem diffidentiam, confirmat iterata pronuntiatione, omnino illuc vsq̃ venturum potestatem priorem propter nos. Censuerim quoque, hanc esse diem illam quæ nota est Domino, Zach. 14. quæ neque est dies neque nox. Nam quamvis eum locum S. Cyrillus Carth. 13. & Theodor. ibi. ac Clemens Romanus 5. Constit. cap. 13. ad tenebras passionis Christi referant: tamen totus contextus aptius cadit in diem ipsius Verbi quod est dies die, vt S. Fulgentius homilia de duplici Christi natiuitate, interpretatur. Ergo lux commixta est tenebris nostris, vt absorbeat quod mortale est à vita: ea inquam vita, quæ etiam lux hominum & à qua alienatos pronuntiat Apostolos, eos qui tenebris obsecutatem habent intellectum.

Valeis verò an non subitorem nostræ huius tenebræ lucis per incarnationem, significare voluerit Clemens Alex. lib. 5. Strom. cum illud Plalmi tertij, *Ego dormiui & somnum cepi*, ad incarnationem accomodat, quod vt somnus nocte capitur, ita per incarnationem ad nostras tenebras deuenerit Verbum. Clementis oratio eo loco huiusmodi est. [Rursus autem Plato quoque in septimo de Republica eum qui est hic diem, nocturnam appellauit, propter mundi Principes, vt sentio, harum tenebrarum. Somnum autem & motem, animæ descensum in corpus, eo modo quo Hæcilius. Numquid autem de Senatore hoc prædicat Spiritus, dicens per David. *Ego dormiui & separatus sum; excitatus sum quoniam Dominus me suscipiet.* Non solum enim Christi resurrectionem, ex somno exortationem, sed etiam Domini in carnem descensum, somnum vocat allegoricè.] Quod Plato dies nostras, nocturnas appellabat, ei nostræ quam dicebam nocti videretur, peraccommodatum est, spectatque ad hanc rem antiquus vsus Gallorum & Germanorum, quos ex Celare & Tacito obleruat Sirmundus ad l. 2. epistolarum Gostidi Vindoc. in 27. spatia temporis non numero dierum (vti nunc assollet) sed numero noctium desinere solitos.

Quomodo incarnationis tenebra tandem discussæ. Vnde doctrinæ.

298. Perstitit in tenebris & caligine Dei Verbum, ut exiret vsq̃ suum ex hac vita per ascensionem. Gregorius quidem Nyssenus Epistola ad tres mulieres hoc demonstrat, Dei lumen ita iunctum esse nostræ caligini vt tamen semper manserit splendidissimum, potiusque tenebras carnis suæ illuminaret. Nihilominus quoad nos, lux Dei aliquatenus pressa mansit vsq̃ ad ascensionem. Tunc enim quamvis carnem quam semel assumpsit nunquam dimisit, tamen tabernaculum hoc suum in Sole posuit. Vnde S. Gregorius 27. mor. cap. 11. ad Christi ascensionem refert illud Iobi 36. *Annunciat de ca (luce) amico suo quod possessio eius sit, & ad campum ascendere.* Hoc autem in suo nobis exiret annunciat Sol iusticiæ, annuntiatione longè illustriori quàm sit ea quæ soli materiali attribuitur in eorum suo. Eccle. 41. *Annunciat inquam de se in exiret suo Sol Christus, quod lux sit eius possessio: non modo quia omni tenebrarum nostrarum siue ignobilitatum tenebrarum admixtione quantum superlucet vera humanitate fieri potest liberatus est; sed etiam quia lucem possidet longè verius quàm Oromasdes ille Persicus, cuius anima veritas, corpus autem lux esse fingebatur. Et dicuntur sanè edi in lucem libri, cum vulguntur; dicuntur item educi ad lucem qui è carcere vel spelzo tenebricolo emergunt; dicitur puer è*

Theoph. Raynaud. Christus.

materno vtero prodians emitti in lucem. Magistratus denique dicitur versari in luce Reipublicæ, quæ est lux illa quam ab impijs auferendam cõtestatur Iob. Christi. stus igitur cæcos subiens, possessionem lucis accepit, quia & liber grandis est, tunc omnibus ad legendum expositus: & è mundo exiit, quem carceris specie exhibet. Ad martyres Tertullianus: nec aliter se habet ad nos præ cælo, quàm maternus vterus ad puram auram, vt Seneca quoque vidit epistola 102. & melius S. Chrysostomus hom. 20. in Acta, & Nyssenus orat. de mortuis. Vnde nomen *natalis sanctorum*, cum hinc exeunt, vt notat S. Bernardus ferm. de S. Ioanne Bapt. & Nicol. ad Conf. Bulgat. cap. 5. Potestas autem publica Christi, verbis illis eius sub discessum expressa est. *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Speiæ post tenebras lucem Verbi Dei imitatione, quisquis tenebras quas Deus in incarnatione latibulum suum posuit, adamauerit. Nam quod Esther 11. post diem tenebrarum, exortam lucem prodit, ad omnes æquè iustos, pertinet. Planè exortetur in tenebris lumen omnibus rectis corde, dummodò non ante lucem & tempus discutiendum tenebrarum, surgere ac attolli velint. Et hic esto lectissimus & optatissimus huius doctrinæ fructus, de quo frequenter S. Gregorius.

CAPUT VI.

Verbum effusum.

299. *S*ub typo duplicis effusionis, expressam in Scripturis, iuxta Patres, Verbi cum humanitate coniunctionem inuenio. Altera est vnguenti seu olei, altera aquæ.

Prior Verbi effusio, specie olei.

De prima est locus celeberrimus Cant. 1. ybi sponsa compellans sponsum, ait illi. *Oleum effusum nomen tuum.* Et quamquam interpretes, vt videre præsertim est ibi apud Delrium, in literali interpretatione, altercentur de quo nomine id dicitur; communiùque sit, vt id de Christi seu Messie nomine accipiat, potius quàm de nomine Iesu de quo id exponit S. Bernardus; tamen res eodem recidit, quia notio vnguenti, seu olei effusi, quàm nomen *Christi*, siue *munus* præfert in actu quasi signato, continetur in actu excicito in nomine Iesu, quo significatur salus humana, non comparabilis nisi per hominem, qui simul Deus sit vnguenti Deitatis delibutus; quod verè habuit Christus Dominus: in quem proinde oleum sanctum rectè pronuntiat effusum, & nomen eius, effusum oleum rectè dicitur. Audi Petrum Cellensem l. de panibus c. 24. cum agit de pane inuncto. [Quis cognoscit vnguentum bonitatis Domini, in consilio disponentis se incarnati? aut quis in conficiendo ipsam assumptionem nostram, consiliarius ei fuit? aut quis in redemptione humani generis, pigmentarias species saluationis nostræ dedit illi? Ex odore quidem huius vnguenti repleta est, & Ecclesia quæ in terris peregrinatur, & sequitur sponsum in odore huius vnguenti; & ipsa aula cæli: quia in initio viarum Dei, cum diceretur *Fiat lux; & facta est lux*, genere sublimiori, bonitate excellentiori, vsu & munere proposiori, ditata est creatura cælestis, id est Angelica diuinæ cognitionis dono, & in ipsa nostra reparatione, restituta pleno numero. Aliiter porò vngitur vel vritur delicijs Paradisi Dei, ipse Filius olei: sed, qualiter; non est nosse alius, præter te Domine, cuius nomen oleum effusum, & de cuius cornu (id est humanitate glorificata,) superfluunt impetu redundant ad homines, emissiones gratiarum. Totum siquidem cornu olei (id est, gratiæ plenitudo effunditur in capite filij hominis, quia

benedictio Domini effusa est super caput Iusti iustificantis omnes iustificatos; totaliter & originaliter, non particulariter. Totum (inquam) effunditur vnguentum cui non ad mensuram dat Deus spiritum. Hæc planè est olei diuini effusio in humanitatem; id quod præter ceteros Philo Carpathius Cant. 1. optinè vidit & expressit.

300. Attamen S. Epiphanius in Ancorato, videtur aliter legisse locum illum Canticorum. Sic enim scribit. [Verum quoniam euacuauit seipsum, forma serui assumpta, non plenitudo imminuta est, sed vt ostenderet à cælo transuacuatam in humanam naturam, hoc est in officinam Mariæ. *Vnguentum enim euacuatum, nomen tibi est,* (inquit,) non dixit *effusum*, sed *euacuatum* de cælo in terram quo à terra in Mariam, & à Maria caro fiens conciperetur. In Bethleem enim gignitur, à Bethleem transit ad Nazareth, à Nazareth in Capernāum, à Capernāum in Hierusalem, & mores, dum vadit super aquas, & ad partes Tyri & Nain, & in Iudæam & Ierico, & ad Bethphage, & Bethaniam Ierusalemque ad templum & montem Olivarum, & Gethsemani, & ad domum Caiphæ, & ad prætorium, & ad Herodem, ad locum Golgotha, ad monumentum & vsque ad infernum, ad terram rursus post resurrectionem, & ad cælos. Vnguentum enim euacuatum à vase in vas, omnia vasa vnguentum redolere facit. Et Christi aduentus è cælo, totam terram sanctificauit, eos qui ipsam suscipiunt in veritate.]

Vt autem loci illius lectionem, (non enim duorum locorum vt videntur arbitrati,) prosequuntur peregrinantur Etherius & Beatus l. 2. contra Elipandum verbis illis. [Odor vnguenti istius, sacrosancti Christum gratiam manifestauit, quæ super omnia Synagoga, flagrat & redolet. Illa enim habebat vñtionem de vnguentis factam odoriferis. Christi vnguentum ex septiformi sancti Spiritus suauitate descendit. Vnde & subiungit: *Vnguentum exinanitum, nomen tuum*, Quare, itaque exinanitum, breuiter indicabo. Priscæ legis Reges, & Sacerdotes, qui ex cornu Christum vñgebantur, Christi dicebantur in lege, id quod similitudine vñtionis Christum notam ipsam perfectionem acciperent: & proinde vmbra potius quam veritate, Christi nomine vñgebantur. Sed vbi plenitudo diuinitatis, secundum Apostolum in Christo completa est, tunc exinanitum est nomen eorum Regum, qui Christi dicebantur: ne vltius hoc censeretur vocabulo. Et verum permanet nomen Christi, quod ex vero vnguento, id est, sancti Spiritus plenitudine est effusum. Verum quod alibi ait: *Vnguentum effusum nomen tuum*: id quod suauissima veri Christi nominis gratia super omnes credentes diffusa est, & omnem odorem notitiæ suæ fidelibus cunctis effuderit: Vnguentum effusum appellatum. Vnde & orationes Sanctorum, in Apocalypsi, thymiamati sunt comparata.]

Effusionis Verbi sub aqua specie, typum prior,
ex 1. Reg. 7.

301. Cæterum quamvis hæc siue transfusio siue effusio, illustre Symbolum continet vñtionis Verbi cum humanitate; vnde *Christus* siue *Messias* denominatur, qui sic inungitur; tamen quia de Christi seu Messia titulo alibi est dicendum, nunc potius harebo in alterius effusionis consideratione. Incarnationem ergo Verbi, sub nomine effusionis aquæ, duplici tipo exhibet S. Cyrillus hom. 18. Pasch. Prior est aquæ effusæ in terram per Samuelem 1. Reg. 7. Posterior aquæ fluminis, effusæ per Moysen in terram ibique versæ in sanguinem, Exodi 4. quam propositionem duorum typorum accommodabo non ordini temporis quo acciderunt, sed quo à S. Cyrillo describuntur.

Oppresso igitur per Philistæos populo Dei, indixit comitia Samuel in Maspha ad orandum Dominum in commune, cui hæc vis per coitionem in cæcum grata est *Et conuenerunt in Maspha, hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt: peccauimus Domino.* In hac serie piorum operum, Tertullianus l. de ieiunio aduersus phisicos c. 7. nihil magis probasse videtur quam ieiunium, eique maximè conciliationem populi cum Deo, & consecratam de Philistæis victoriam tribuit. Sic enim scribit. [Deliquerat Israel; in aquatione apud Maspha congregatus à Samuele, ita statim delictum ieiunio diluit, vt periculum prælij simul fugerit. Quam maximè Samuel offerebat holocaustum, in nullo magis procuratam audimus Dei clementiam, quam abstinentia populi. Et Allophyli prælio admovebant, ibidem Dominus intonat voce magna super Allophylos & confusi sunt, & corruerunt in conspectu Israelis; & processerunt viri Israel ex Maspha, & peremerunt Allophylos, & vsque Bethear cæciderunt pastos impasti, armatos inermes. Hæ erunt vires ieiunantium Deo, cælum pro eiusmodi militat.] Cæteri quoque cum locum versant, multo magis reliquis operibus tribuunt; præsertimque illi aquæ effusioni in terram. Effusionem dico, non potum: perspicue enim hallucinari sunt, qui referunt Tostato 1. Reg. 7. q. 28. censuerunt Samuelem hausisse aquam qua potauerit filios Israel, vt eos qui per idololatiam, à vero cultu auerti faciant, non secus inueniret ac plecteret, quam vir zelotypus uxorem de cuius fide coniugali ambigeret, explorabat, imò neci certæ debebat, propinata zelotypiæ aqua. Hæc est manifesta sacri Cõtextus enerfio. Perspicue enim in eo habetur, effusam esse à Samuele aquam, non populo propinatam.

Effusionem ergo illam aquæ, Caietanus ibi, refert ad perfectam populi ad Deum suum conuersionem, per orationem ac penitentiam: Ac si contestatus esset aquam illam effundens populus, quod de se postea David Psal. 141. *Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum pronuncio.* Optimè porro per aquæ effusionem significari perfectam animæ penitentis conuersionem, annotauit egregiè S. Hieronymus, obseruata conditione aquæ effusæ. Non enim aqua effunditur eodem modo quo liquores cæteri, vale contenti. Vinum liquidum si effundas, residuus erit in vase odor: si oleum aut mel, multæ supererunt particule, adhærescentes vasi. At aqua cum effunditur, ita prodit è vase, vt nec odorem, nec vllum proflus sui vestigium in vasa derelinquat. Quæ est germanissima veræ penitentia expressio, omnem veterem vitam abijcientis, & noua commutantis. Non improbabilis interpretatio.

Quomodo adumbrata per aquam à Samuele fusam, Verbi effusio & Incarnatio.

302. At S. Cyrillus hom. 18. Pasch. cum præmisset effusionem illam aquæ in terram, fuisse certum quoddam, tametsi insolitum sacrificium, (reclamante Tostato, qui sacrificium ad animalia malè restringit,) adumbratam eo fuisse Incarnationem existimari: atque adeo censet Samuelem, vt erat spiritualis homo atque Propheta, altiora cogitasse quam oculis obijceret? & eaque effusione contestatum esse Deum, vt per mysterium incarnationis suæ quandoque exhibenda, miseretur populo tanta calamitate oppresso. Verba Cyrilli ex parte sunt. [Dicimus itaque ipsum cum Propheta esset, mentemque sancto Spiritu plenam gereret, Vnigeniti Filij Dei magnum & venerabile incarnationis mysterium procul dubio non ignorasse. Cogitabat porro ipsam quoque veritatis vmbra, ijs qui in periculo versarentur salutem afferre possit.]

posse; vim saltem per Christum obtinenda sibi veluti
medicando depingens. Quanam vero ratione velut in
vultus veritas perficeretur, age pro viribus explicem.
Cum natura vita sit Vnigenitus Dei Verbum, ad
extraneitatem se voluntariam demisit, factusque est
noster similis, nempe homo; non quo mutationem ali-
quid ex propria natura, in terrenam carnem subierit,
(sicut nimirum, statque inconcussa divina natura, suis
iuncta bonis;) sed quia nostrum corpus è terra con-
stitutum, rationalique anima præditum induit. Hoc an-
te quibus Propheta Samuel velut in aqua describens,
equum effudit in terram. Est aqua nempe, Symbolum
vite, carnis vero terra. Ergo Verbum caro factum est,
ut Ioannes Theologus asserit, coalueruntque in vita-
tem, inexpressibili pariter atque imperceptibili modo,
divina simul, visificans, & humana, ex terra coag-
mentata natura. Arque hoc pacto, vnum deinceps ex
vultusque intelligimus Emanuëlem.] Subdit, in incarna-
tione subiungendum fuisse mortem, nec eam præterissi-
se Samuelem. Arque hoc ipsum (inquit) antiquis di-
vinitus Samuel indicans, cum pro Israele funderet præ-
ces, non tantum ipse velut in vmbra & ænigmatibus, per-
fectam incarnationis figuram exhibuit, aquam telluri
superfundens; verum illico, quod præterea reliquum
erat, ad opus scilicet, pro totius orbis salute macerata
hostiam. Accepit enim (inquit) Samuel agnum lactan-
tem vitæ, & etulit ipsum in holocaustum: cum omni
parale, Dominus. Et clamavit Samuel ad Dominum pro
Israhel, & exaudivit ipsum Dominus. Audis immolasse
agnum, in ignem scilicet & figuram veri? Quem etiam
beatus Ioannes, propemodum intento digito common-
stravit dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollis peccata
mundi. Est namque Christus, immaculatum Sacrifi-
cium, cuius eximio sanguinis pretio, saluati & sancti-
ficati sumus.] Ut insignem hanc mysterij incarnationis
explicationem penitus peradamus, consideranda
sunt, terra cui aqua superfusa est à Samuele, & aqua
superfusa, ipsaque superfusio.

Nota. 1. Perfusa Verbo terra in Deipara; Et
quomodo, si Cælum dicitur.

305. Terram hic ipsam Deiparam intelligere possumus,
cuius substantia portunculam, assumptum Ver-
bum regit. Sic enim Psalmo 84. terra nostra quæ
fructum suum dedit, passim accipitur Deipara, cui
terra nomen ob humilitatem datum, cò quod terra sit
infimum elementum, censet Hugo Card. ibi. Et po-
test quoque cum Richardo à S. Laurentio lib. 8. de
Deipara, censeri spectata stabilitas Deiparæ, ad pec-
catum non inclinandæ in seculum seculi. Est ergo
Deipara, terra. Nec est quod quis succenseat ob
vilitatem & abiectionem illius appellationis, conte-
mentumque solere potius Patres, nomine Cæli insignire
Deiparam. Sic enim Damascenus orat. 2. de Assumpt.
vocat Deiparam, Cælum animatum. Nam quamvis qui
rursus dicuntur cæli, facti sint sine intellectu, nec
eius censum liceat affirmare cælos istos visibiles
polare anima; tamen Deipara materialibus qui-
buslibet & corporeis cælis superior, animatum cæ-
lum est. Sic Gieg. Nicaenar. hom. 3. de Annunciat.
inducit Deum mandantem Gabrieli in hæc verba.
[Abi ad alterum cælum, quod est in terra.] Idem
habet S. Germanus Constantinop. orat. de nativitat.
Deip. qui ad id profert illud Psalms, De cælo pro-
fecit Dominus. Et illud Cælum cæli Domino. Consentit
in cæli denominatione tribuenda Deiparæ, Petrus
Damiani serm. 63. Deiparam enim Ioanni Apostolo
commisissam, regno cælorum quod Petro traditum
est, componens, sic scribit. [Dicit Dominus Petro,
Tibi dabo claves regni cælorum Numquid & B. Vir-

Theoph. Raynaud. Christum.

go, fratres mei, cælum fuit, in cuius vtero virginali;
nouem mensibus tota diuinitatis plenitudo per-
manuit? Ex ipsius quippe castis, mundi que visceri-
bus, Dei Verbum per quod facta sunt omnia, imma-
culata se carne vestiuit. In angusto scilicet latebat alio
conclusus, sed totius orbis iura regebat immensus. In
breuissimo, inquam, virginalis vteri domicilio con-
stitutus, & cæli gubernabat imperium, terrenor-
um omnium non amiserat principatum. Non ergo
presumptiuè cælum dicitur venerabilis Virgo Maria:
atque idè beatum Ioannem Dominus quodammodo
cæli clauiculatum esse constituit, cum beatæ Ge-
nitricis suæ eum decreuit esse custodem.] Apud Phi-
lippum Abbatem lib. 1. in Cant. cap. 18. multa in hanc
rem habentur. Profero quædam. [Quis dignius, quis
potest conuenientius cælum appellari quàm Virgo
quæ meruit tot virtutum syderibus adornari, quorum
fulgor variis molestas micigat tenebras huius vitæ,
dum ad scientiam reuocat errores multitudinis impe-
ritæ? Ipsa lunam protulit quæ nocte caligantibus
elucet, cum Ecclesiam exaltauit, ut se cunctis lu-
cidam exhiberet; cum forma & doctrina sanctos
Apostolos erudiuit, quorum conuersatio lumen
necessarium terrarum habitatoribus impertiuuit. Ip-
sa denique Virgo, siue cælum illud, maius protu-
lit luminare, quod mundo languescenti remedium
plenius contulit salutare: quod quia solos Deus
est, nec ei potest alius coæquari, dignè Sol appella-
tus est quodam privilegio singulari Sola itaque
& non alia tantam genuit Virgo prolem, cælum
istud mirabile, miro modo protulit solum So-
lem.]

Deiparæ quoque cæli appellationem tribuunt S. Epi-
phanus hom. de laude Deip. Bernardus serm. 3. super
Salut. Regina; & pulchrè Ioannes Geometra hymno 2.
in Deiparam, sic eam compellans:

Salut. cælum homines lustrans, Solemque reducens.

Moxque ibidem.

Salut. mille oculis pole prædites sydera circum

Solem clara regens.

Rursus ibidem, non ita multò post.

Salut. ornate globis pole, septemque decore.

Zonis, insignis spiritibus sobria.

Denique in hunc quoque modum, salut. Virginem,

Salut. versicolor cælum, Iris instar, amenas

Virtutum formas, floriferæque ferens.

Proclus homil. de Transfig. idem etiam ex illis Chri-
sti verbis, Ioann. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi quis
descendit de cælo. Nam cælum de quo descendit
Christus Dominus, non esse cælum visibile quod
mundanæ molis vniuersæ incumbit, contra Valentini
delirium carnem Christi inde decisam fingentis,
supponit Proclus: certissimumque est, Christum
multò ante in terra fuisse, quàm in cælo mate-
riali, ut propter eam Anastasius Sinaita 1. Hexaem.
idècirò dicat terram fuisse exornatam ante cæ-
lum, (terra quippe die tertio, cæli quarto die
sunt exornati,) quia terra Christum ante cælos
erat exceptura. Cælum ergo de quo descendit
Dominus, iuxta Proclum, est cælum Virginis.
De quo itidem Synodus Francosford. epistola ad
Episcopos Hispaniæ, accepisse videtur locum ex 1.
Cor. 15. Sic enim habet. [Sed & hoc volumus à
vobis audire, an Adam primus humani generis
Pater, qui de terra virgine creatus est, liber esset
conditus, siue seruus. Si seruus, quomodo tunc
imago Dei? Si liber, quare & Christus quoque non
ingenuus de Virgine? meliore quidem terra, etiam
animata & immaculata, Spiritu sancto operante, fa-
ctus est homo, dicente Apostolo; Factus est primus
homo, de terra terrenus, secundus homo de cælo celestis. Si

Q 3

terre

terrenum, liberum conditum confitemur, quare non multò magis cœlestem liberum confitemur?] Manifestè supponit, B. Virginem esse illud cœlum de quo secundus homo prodijt, quodque terræ in Adamo maledictæ contraponit. Latissimè cœli nomen Deiparæ vendicat Richardus à S. Laurentio l. 7. de land. B.V. Mariæ initio. Quod si S. Paulus indice S. Chrysostomo hom. 18. in ep. ad Rom. in morali, cœlum fuit, & quidem longè illustrius cœlo visibili, nullis vnuquam obscuratum nubibus, virtutum astris coruscum, admirationem pulchritudine sua excitans; quanto magis idem de Deipara dici potest? Fuit ergo Deipara cœlum quoddam. [Quia Sol ex istis (ait Hesychius homil. 2. de Deip. alloquens Christum,) necessariò Virgo vocabitur cœlum.] Plenissimè in hanc Deiparæ appellationem, differt Richardus à S. Laurentio l. 7. de Deip. ipso initio.

Cohæsiō mysticarum cœli & terræ notionum in Deipara.

304. Hæc tamen non obstant, quominus Deiparam rectè appellemus terram. Nam & cœlum, Stoici referente Clemente Alexandrino 5. Strom. in fine, [Terram ex aduerso sitam] & *ἡ ὑψίστη* nominabant: & vt idem addit l. 4. aiebant in ea terra esse veras vrbes, cum hic non sint nisi vrbium imagines. Tetram cœlestem ab hac vt vocat vallestri distinctam, agnoscit quoque S. Ambrosius in Plal. 36. & S. Aug. lib. 3. de doctrina Christi. c. 35. Plato item apud Origenem l. 7. contra Celsum, cœlum nominat Tetram puram in puro sitam aethere.] Vnde garrit Celsus, Christianos deprompsisse illam cœli apud ipsos frequentem nomenclationem, *terra viuensium*. Alibi non semel, *terra* nomine in Scripturis expressum cœlum, norunt qui vel leuiter eas degustarūt. Tertullianus sanè l. de resurr. car. c. 26. de cœlo & cœli bonis accipit illud Isaïæ, *Si volueritis & audieritis me, bona terra comedetis*. Indignū enim putat, bulbos & rubra in bonis terræ deputari: quasi de his, non autem de cœlestibus bonis, locutus sit Dominus. Hanc fuisse terram, non sublanem sed cœlestem, quam diuiderē negatum est Moysi, affirmat Origenes hom. 21. in Num. Sed egregiè idem de hac cœlesti terra differt hom. 5. in Psalmos ad hæc verba Psalmi 36. *Expecta Domini & exaltabis te, ut hereditate capias terram*. Adscribo locum lectū dignissimum. [Frequenter diximus de terra sancta, & terra quæ in hereditatem promissionum cœlestium nominatur; cuius naturæ etiam situs, paulò euidentius in hoc versiculo designatur. Nam ista terra in qua nunc viuimus, deorsum esse dicitur. Secundum illud quod scriptum est. *Deus in cœlo sursum, tu autem in terra deorsum*. Illa autem terra quæ in hereditatem Iustis promittitur, non deorsum sed sursum esse promittitur. Propterea ad eum qui expectat Dominum, & custodit viam eius, ait repromissionis sermo, *Exaltabis te, ut hereditas terram*. Nisi enim quis exaltet, & ascendat in altum, & efficiatur cœlestis, non potest hereditatem terræ illius consequi. Vnde ego arbitror, quia sicut cœli istius, id est firmamenti, inferius solum, arida hæc in qua nos habitamus, terra eius dicitur; ita & illius superioris quod principaliter cœlum dicitur, inferius solum, in quo habitatores illi cœlestes conuersantur, & vt ita dicam deorsum ipsam firmamenti huius, meritò (vt dixi) terra illius cœli esse dicitur: sed terra bona, terra sancta, terra multa, terra viuorum, terra fluens lacte & melle: & ideo dicit nunc sermo diuinus, *Exaltabis te, ut hereditas terram*.] Videndus in super ibidem hom. 26. vbi de terræ & aridæ distinctione, pereleganter & fuscè.

De Deipara terra mystica, Scripturæ complures.

305. Quamuis igitur Deipara sit cœlum quoddam, tamen rectè quoque *terra* dicitur, sed terra pura, & benedicta, & virgo, cuiusmodi erat terra ex qua primus Adam formatus est, vt bene aduertit hanc primi & secundi Adami antithesin expendens, S. Irenæus lib. 3. c. 31. nec non S. Ambrosius serm. 37. & his verbis Tertullianus l. de carne Christi c. 17. [Tota natiuitas ista, sicut & in omnibus, de veteri figurata est, rationali per virginem dispositione, homine Domino nascente: Virgo erat adhuc terra, nondum opere compressa, nondum sementi subacta; ex ea hominem factum accipimus à Deo in animâ viuam. Igitur si primus Adam, de terra traditur, meritò sequens, vel nouissimus Adam vt Apostolus dixit, perinde de terra, id est carne nondum generationi resignata, in spiritu viuificantem, à Deo est prolatus. [Perpulchrè eandem Deiparæ & terræ (vt ita dicam) adhuc Virginis analogiā, profertur Theodotus Ancyranus homil. altera de Natiu. Dom. Extrat in append. 5. tom. 6. Conc. Ephes. edit. Peltani.]

Habemus alia, Deiparæ in Scripturis *terre* nomine disertè expressa, testimonia Patrum complura. Amedeus Laulan. hom. 3. de Deip. ex instituto id confirmat. [Terra (inquit) Virginem demonstrat, terræ nomine appellatam, propter quandam similitudinem. Sicut enim verus Adam, de terra incorrupta, nullumque passa contagium formatus est, sic terris terra virgo nouum Adam procreauit. Si non credis mihi prædicanti ortum noui hominis de terra; crede Plalmistæ dicendi, *Veritas de terra orta est*. Quæ maior nouitas, quam vt oriatur de terra, ille qui est veritas? Crede etiam tubæ ductili Isaïæ, producentis gracilem, & suauem admodum sonum, ac dicentis; *Rorate cœli de super, & nubes pluant iustum, aperiat terra, & germinet Saluatorem*. Qui iterum dicit: *Erit germē Domini in magnificentiā, & gloria, & fructus terræ sublimis*. Sermo Domini, in magnificentiā & gloria exiit, quando conceptum de Spiritu sancto, & ortum de radice Iessē in summitate Virgæ totum effloruit, imo flos fuit. *Ei requiescit super eum Spiritus Domini, spiritus sapiētiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus sciētiæ & pietatis, & repleuit eū spiritus timoris Domini*. Fructus verò terræ sublimis fuit, quia benedictus fructus Mariæ, diuinitatis celsitudine meruit sublimari. Hæc idcirco dicimus, vt terræ nomine Mariam intelligi debere, monstraremus.]

August. serm. 100. de temp. agens de botro adnecto è terra promissionis. [Sicut vna illa Christum Dentem figurauit, ita & terra repromissionis in qua natus est, sanctæ Mariæ videtur imaginem prætulisse. In ipsa enim impletum est, *Veritas de terra orta est*. Quomodo autem Beata Maria non fuit terra repromissionis, quæ per Prophetam multo ante promissa est? Nam per beatum Esaiam Dominus, eam ante multa annorum spatia repromisit. Si enim ait, *Eccē Virgo in utero concipiet, & pariet filium*. Exhibita est enim vna de terra repromissionis. Ipse est enim de qua legimus, *Suxerunt mel de petra, & oleum de firma petra*.]

Petrus Damiani sermone de S. Viçote, duo hæc loca aptat, alterum ex Plal. 78. alterum ex Gen. 2. sic scribens de filio. [Est & in medio Virginis, ipius vitæ substantialiter illapsum, qui medietatem stateræ comprehendit humanæ. *Deus enim noster Rex ante sæcula, operatus est saluē in medio terra*. Terræ vtrique illius, de qua scriptum est; *Nemo erat, qui operaretur terram*.] Idē serm. 46. [Potest per terram repromissionis, non incongrue Beatissimæ Dei genitricis corpus intelligi, ex quo Redemptor noster, velut singularis Botrus, voluit humanitus germinari, iuxta illud quod scriptum est; *Veritas de terra orta est*. Et bene caro Beatissimæ Virginis,

Virginis, terra repromissionis est dicta, quæ longè antequam paritura Saluatorem mundi, à Prophetis multifariam est promissa; Quæ verò lac, & mel manavit, dum Deum, & hominem intemerata Virginitate profudit.

Christus, puerulus de hac terra, & veluti Boramets mysticus

307. Sed illud imprimis testimonium splendet quod 6. Synodus Constantinop. actione 8. sub finem, de Deipara expresse exposuit petum ex c. 5. Isaac. *Ascendit sicut ex gultu coram eo, & sicut radix de terra sitienti.* Ex primo loci illius sententiam, verbis Eusebij lib. 3. de demonstr. cap. 2. ubi præfatus, Isaac miraculum ortus Saluatoris, nunc clarè nunc obscurè expressisse, subdit. *Obscurè quidem ubi ait, Domine quis credidit autem tuo, & brachio Domini cui revelatum est? Annuntiavit coram eo, quasi puerulus, quasi radix in terra sitienti.* Pro quo Aquila quidem sic interpretatus est, & prædicabitur iniqua quod debere nutritur, in faciem eius, & tanquam radix de terra inuia. Theodoretus verò; *Et ascendet sicut quod lacte alitur coram eo, & sicut radix in terra sitienti.* His enim verbis quum mentionem fecerit Prophetæ de brachio Domini quod erat Dei Verbum, Coram eo, inquit, annuntiavit quasi puerulum lactentem, & qui debere nutritur, & quasi radix de terra inuia; Vbi puerulus quidem ille, qui vberè atque lacte nutritur, plane ortum Christi declarat. Terra verò inuia & sitiens, Virginem quæ illam enixa est, quam scilicet nullus vir adiit: de qua quamvis inuia, laudata illa radix prodijt, & qui vberè lacteque nutritur puerulus.

Itaque Christus Dominus iuxta hanc dicti prophetæ interpretationem, est puerulus ex terra inarata & sitientia natus, quasi humanis boramentis. Describitur plantis hoc plantæ animal agni figura nascens è terra, Sigismundus liber Bato, in commentarijs Moscoviticis, Cardanus l. 6. de variet. c. 2. 1. & in istum Scaliger ceteris, 181. num. 19. & pulchre his versibus Chuue-ri l. 1. Zodiaci.

*Sanguis iuxta, memorant florescere plantam,
Cuius longæ fructus tibi pendulus agnum.
Efferret penitus, referatque per omnia, molli.
Obdusa corio, capiti velamina vulgo.
Vnde parant: carnem decocti albisimæ cancri.
Pulpa refert, dulcisque è vulnere sanguinis instat.
Pariter manas succus: è subrigit ipsa.
Pote tenet radix, tellure exerta virenti:
Gramineus sepius, (dictu mirabile) fructus.
Latus ut agnus, agri per pingua pascua vivit:
Gramineus vero enulsus, habescit, & ager.
Occidit.*

Nascentem è terra virginea Christum agnum Dei, puerulum de terra exilientem tanquam radicem, huic agno videtur à Propheta assimilatum, non incongruè quis dixerit. Neque enim vel referre hoc placet, modum illius nascitæ hominum è terra sub æquatore, quem commentus est superiore sæculo delirus Philosophus: aut quæ de Theage olim Ethralco, & de duobus parvulis suo tempore è terra prociilla extantibus, commentatur Nembigenis: quæ vel falsa, vel spectata & ludibria sensum, sunt habenda. Exemplum agni illius Scythici, quia veritatem continet, & Christus est verus agnus, opportunius est. Sed agnus ille Scythicus ex semine in terrâ iacto existit: hæc terra, è qua agnus Dei exiit, nullum semen excepit deforis. Vnde & *scitens* dicitur, quia nullo virili opere rigata. Et omnes quidem nos, iuxta Clementem Romanum 8. recog. ut plantæ, ac vi loquitur Basil. Seleuc. orat. de Cain ut ipse rationales formamur in inferioribus terræ; non tamen terræ sitientis & aridæ, sed rigatæ. Radix nostra, & puerulus, de sitiente terra prodijt, id est de Deipara,

Terra matris Deorum, cum vera Dei matre, contentio

307. Quid si verò Satan diuinorum semper operum æmulus ac simius, ut est apud Tertullianum cap. 14. de corona milit. eo consilio (quod D. Cyrillus Catech. 15. vniuersè notauit,) matrem falsorum Deorum terram dixit, ut veram hanc terram veri Dei matrem figmento illo dehonestaret, & vitumque æquè ad fabulas pertinere persuaderet; Legimus sanè apud Augustinum 2. Ciuit. cap. 4. & apud Iulianum Imperatorem orat. 5. matrem illam Deorum, & matrem simul habitam, & Virginem: quod affectati figmenti ad hanc veritatem decolorandam, augeat planè suspicionem. Nec defuisse qui ea terræ Deorum parentis, & matris Deiparæ nominum communitate, motus sit ad distinctionem Cybeles & Mariæ percontandam, intelligimus ex Isidoro Pelusiota l. 1. epistola 54. Verum tot sordes quot matri Deum tribuunt à Gentilibus, ut attigit S. Isidorus ibi, & plenè tradunt Arnobius l. 5. Aug. 7. Ciuit. Clem. Alexan. in protrept. Theoph. 1. ad Autol. & alij, quos alibi profero, satis superque monstrant, infinitis omnino parafangis, terram nostram, à spurca illa & maledicta Tellure, discriminari. Hæc est terra plusquam sancta ait Damasc. orat. 2. de imagin. sine expendens illud Dei ad Molem, *Locus in quo stas, terra sancta est.* Ex quo infert Damascenus, sicut rubus erat tantum imago Verbi incarnati, ita terram illam fuisse tantum imaginem veræ huius terræ. Si ergo terra illa veræ terræ imago, aded sancta visa est, ut exalceari in ea oportuerit Moysen; quanto magis ipsa vera terra, non modò sancta, sed ausim dicere, sancta sanctorum est? Ita rectè infert Damascenus.

308. Verum nomen *terra*, diuino profus consilio spurcissimæ illi Numinum Ethnicorum parenti tributum est, ut Augustinus optimè obseruat 6. Ciuit. c. 8. ut vel ipsum nomen doceret mortales delulos, cuiusmodi & vnde essent numina quibus colendis demeritabantur; nempe ex terra, & homines quondam terigenæ. Nostræ autem, nomen *terra* inditum mysticè in Scripturis videtur, ob eximia pleraque terræ dotes quæ in ea splendent luculenter. Tria proponit eximia terræ decora Trismegistus cap. 11. Pimandri; nempe quod sit mediū mundi, atque aded immobilis sit, & in æternū steret secundo, quod sit pulchrū orbis subfellium: tertio quod sit nutritrix omnium. Splendent hæc omnia in Deipara: nam & meditum est ut optimè tradunt Bernardus serm. 2. de Pentec. & Anast. l. 2. Hexæm. expendens illud, *Operatus est saluē in medio terra*, Hoc ad summam & centalem Deiparæ humilitatem pertinet. Vnde consecuta est eiusdem summa speciositas, & inconcussio, ac immobilitas ad quæcunque peccati flabra. Neque enim fuit uti nos, qui arundines videmur vento quocunque agitata, nunquam & nunquam consistentes. Est item Deiparæ terra pulcherrima & intus & extrinsecus neque corpore, neque animo quicquam in eo indecorum vel immundum notari vnum potuit. Terra quidem sublunaris, præsertim verè, ait Theodoretus orat. 2. de pronil. vndeque renidet, & speciositate conestitur amœnissima; sed fœnea & quæ mox marceat. At hæc, immarcescibilibus amarantidis æternam præfert amœnitatem ac speciem. Prosequitur plenè sub alio schemate hanc huius terræ in bono firmitatem Rich. Viell. l. 2. de Eman. c. 29. belle vsque ad finem terræ ablata prosequens, & arcus contritos, armaque contracta, adaptans terræ Deiparæ. Tandem terra *diutius mater* à nobis appellatur, longè alio iure quàm cetera elementa ut expendit Plinius lib. 2. c. 63. Est enim in nos semper benefica, tametsi calceat, & malè semper habeatur per nos. Ideo Pandorati dici notat Philo l. quod mundus sit incorrupt. Verè

24 nutritrix

nutrix ut idem ait in Cosmop. & fluens nobis lac & mel quid enim aliud tanta fructuum feracitas, quid tot fontes in terræ superficie erumpentes, quam mammae quibus necessarii omnibus humores fugitur? Ex his fontibus, plerique medicari & depellendis morbis viles, ut & plantae pleraque est terræ seplasia omnibus parata. In visceribus autem eadem terra, varias venas metalliferas & thesauros abdit, quos in bonum mortalium depromit, nunquam fatiganda. Hæc in Deiparam appositissime cadere, nemo non videt. Est enim verè terra fluens lac & mel, quia Christus Dominus qui est sublimis fructus huius terræ, nihil aliud est quam lac & mel. Lac quippe fructus est carnis, mel labitur de supernis, ut philosophatur in hanc rem Petrus Damiani opusc. 50. cap. 3. proficiens appetit ex S. Gregorio 15. mor. cap. 9. qui illud Iobi c. 20. *Nō videat riuulos fluminis, & torrentes mellis & butyri*, de Christo interpretatur: [quia mel de super cadit, butyrum verò ex animalium lacte colligitur. Mel itaque ex aëre, butyrum verò ex carne est. Summi autem Principis Vnigenitus, cum sit Deus super omnia, homo est factus inter omnia. Qui cum nos dulcedine diuinitatis suæ & mysterio incarnationis repleuit, melle nos pariter & butyro satiauit.] Hacque ipsa ex causa, iuxta Damianum, sponte Christi pia anima, quæ eius corpore & sanguine in Eucharistia mensa appositus cibatur & potatur, dicitur per sponsum Cant. 4. *Fauus distillant labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua*. Est ergo Christus lac & mel; atque adeo Deipara, est terra fluens lac & mel. In huius terræ visceribus, venæ sunt pretiosissimorum metallorum. Optime namque Ricardus Victorinus in Plal. 71. ad illud *Descendet sicut pluuia in vellus*, accommodat Deipara illud Iobi *auro locus est in quo conflatur*. Hæc verè est terra de qua Altissimus creauit medicinam, inquit Celsus l. 7. cap. 15. miracul. narrans innumeras curationes quæ in Monte Pessulano ad templum Deiparæ perficiebantur, non sine peruersa Medicorum amulatione, quam ibi describit. Ex hac terra creatam ab Altissimo medicinam, ait quoque Richardus à S. Laurentio l. 1. de Deip. c. 4. *sub finem*, addens Christum esse eam medicinam omnium in festinatione nebulae, qui idecirco Eccles. 24. de se ait, *Exiit quasi flumini dioryx*, quod interpretantur, *medicamentum generationis*, quod exiit de paradiso virginici vteri.

Tandem hæc est terra benedicta, & terra Dei, ut pulcherrime tradit Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus sancti cap. 1. confetens terram ex qua primus Adam formatus est, cum hac terra ex qua secundus Adam Christus, est formatus. [Hominem illum terrenum, inquit,] cum isto caelesti homine conferentes, hoc primum in factus illius abesse perspicimus, quod terram ipsam quum de limo formaret eum, non benedixit Deus. Ecce autem in ista caelestis hominis factura noua, dicit Archangelus, imò qui in Archangelo loquitur Spiritus sanctus. *Benedixit a tu in mulieribus*. Et Psalmista per prophetiam huc adductus gratiam succinit, & dicit, *Benedixisti Domine terram tuam*. Amplius autem & in hoc terra ista præpoller, quia terra Domini est. Non enim illic dixit Scriptura. *Formauit igitur Deus hominem de limo terræ suæ*, sed tantum, *de limo terræ*. Hic autem non tantum. *Benedixisti Domine terram*, sed *benedixisti*, ait, *Domine terram tuam* & c. Qualis enim illa, & qualis terra ista? Terra illo nullo modo feminis Dei perceptibilis, vapore irrationabilis, insensibilis, inanimata, immobilis. Terra autem ista, animata, sensibilis, rationalis, & quod optimum est, fidelis: & propter fidem, Spiritus sancti, & feminis Dei perceptibilis.]

Notio altera terre perfusa, in Christi Domini humanitate.

309. Hactenus de illa prima acceptione mystica terræ, cui aqua superflua est à Samuele. Quæ tamen terræ acceptio, non videtur usurpata à S. Cyrillo, cuius vestigijs insitebamus in hac incarnationis expressione: sed terram usurpauit pro ipsa Christi humanitate. Nec præter usum Scripturarum. Nam in capite libri, interprete Anastasio Sinaita lib. 1. Hexaem. cum dicitur in principio Deum creasse cælum & terram, Christus nomine *Cali & Terra* designatus est: nomine quidem *Cali*, propter diuinitatem, *Terra* verò, propter humanitatem: quorum adeo distictorum extremorum structura, in principio facta est, quia Christus in mente Dei, & æterna prædestinatione conditus est, antequam diuina manus quicquam faceret à principio. Hæc est verè promissa terra iuxta Tertullianum l. de resurr. carnis c. 26. verbis illis. [Iudæi terrena solummodo sperando, cælestia amittunt, ignorantes & panem de cælesti repromissum, & oleum diuinæ victionis, & aquam Spiritus & vinum, animæ vigorantis ex vite Christi. Sicut & ipsam terram sanctam, Iudæicum proprie solum reputant, carnem potius Domini interpretandam, quæ exinde & in omnibus Christum indutus sancta sit terra; verè sancta per incolarum Spiritus sancti, verè lacte & melle manans per suauitatem spei ipsius; verè Iudæa, per Dei familiaritatem.] Sed & S. Gregorius 9. mor. c. 21. *Terram datam in manus impij, humanitatem Christi interpretatur*, permissam impiorum malignitati. S. quoque Gaudentius tractatu in die suæ ordinationis in medio. [Non iam videbitur perfunctoria ista audicio, quæ bonorum terræ præmijs honoratur, & non cuiuslibet terræ, sed illius olim promissæ, illius fluentis lac & mel. Promissionis enim terra, Christi caro est, ex massa humani generis de terra formati suscepta, ac dulcibus diuinæ gratiæ succis exuberans, cuius purissimo doctrinæ lacte alimur & nutrimur, cuius cælestium charismatum suauitate reficimur, cuius vberitate credentium corda, pinguescunt, cuius bonis obedientium corda mentes animæque fidelium, & in hoc & in futuro sæculo faginantur.] Subscribit Autor imperfecti homin. 41. nam terram promissam, fluentem lac & mel, negat fuisse terram Iudæam. sed ait, fuisse [terram rationabilem quam Christus suscepit. De illius enim incarnatione, lac & mel processerunt. Lac enim opus est miraculorum quoniam & sine labore dentium & cum suauitate comeditur, per quod rudes in fide quasi pueri sustentantur. Mel autem eloquia doctrinæ dicuntur, sicut ait Propheta, quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel & fauam ori meo? Ergo incarnatio Christi promittebatur, qui lacte miraculorum & lacte doctrinæ nutriturus erat gentes rudes in fide.]

Vigilius Christum esse terram siue agrum thesauro abscondito diuitem, pulchrè prosequitur, in fine tertij libri contra Eutychem. [Thesaurus inquit] in agro absconditus, Deus est, latens in carne sua. Audi Apostolum dicentem de Christo, *In ipso*, inquit, *sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi*. Et ideo omnis est profusus inutilis & impia confessio, quæ Dominum Iesum Christum, aut Deum tantummodo non & hominem, aut hominem solum, non & Deum facit. Agrum autem carnem Christi figuratè nominari, & præsens indicat locus, & superius illata testimonia docent. De hoc enim agro maxime, Isaac in suis benedictionibus prophetauit. *Ecces*, (dicens), *odor filij mei sicut odor agri, cui benedixit Deus*. Corpus enim Dominicum, magnis diuersarum virtutum fragrat odoribus, & sui bene olentia superante diuersa pigmenta, infirmos quoque viuificat. Vnde Apostolus Christi

Christi, (inquit) Bonus enim odor sumus, de vita in vitam, qui salus sumus, cuius tam præcipui & saluifici odoris suauitate, illecta in Canticis Canticorum ad eum dicit Ecclesia: *Post te in odorem unguentorum tuorum curramus*. De huius agri pulchritudine, & ipse loquitur in Psalmo quadragesimo nono, *Et species agri mei est*. Per huius agri gloriam, Ecclesia, in prædicto Salomonis libro, odales adiuvat dicens: *Adiuo vos in gloria & virtutibus agri*. Agrum illum, fortis & sapiens in Proverbio Salomonis mulier, id est Ecclesia introducit, compatiens enim de ea dicitur: *Agrum vidit, & eruit illum*. Preciosa est huius agri possessio, quæ Christi intra se absconditam retinet Deitatem. Duplex enim natura est Christi, & idcirco dixi, nec thesaurus sine agro, nec ager sine thesauro potest ab aliquo possideri. Sed pulchre Petrus Damiani l. 2. epistola 5. tractans quam terram Naaman onere duorum burdonum à Propheta petierit, ostendit esse Christum, prædicatione Principum Apostolorum credendum, & quæ terra altare conficitur, ubi Deus propitiatur.

Iaque Christus terra dictus est. Et est sanè terram inter & humanam substantiam, analogia non modica, quam Tertullianus l. de carne Christi cap. 9. exprimit, his præter cetera. [Quid est sanguis, quàm rubens humor: quid caro, quàm terra conuersa in figuras fæci? Considera singulas qualitates, musculos vt glebas, ossa vt saxa, etiam circum papillas calculos quosdam. Alpicie nervorum tenaces connexus, vt traduces radicem, & venarum ramosos discursus, vt ambages circuitum, & langines vt muscos, & comam vt ceptum, & oculos medullarum in abdito thesauros, vt mentis carnis.] Ex aliis alia in hanc rem protuli, in scalis à nobili creatura ad Deum, Gradu 11. *ferè initio*. Quare merito illud S. Cyrillus, sanctissimam Christi humanitatem, terram illam esse censuit, cui Samuel aquam superfundit.

Amia, mystica terra notiones, coincidunt.

310. Non est tamen hæc terræ acceptio, contraria illi quam proximè proposui de Deipara. Nam vt superius quoque iam monui, terra illa cui Verbum copulatum est, porciuncula fuit substantiæ Deiparæ, ita vt cum immediatè ante momentum incarnationis ea substantia in solidum spectaret ad Virginem, subito facta sit Christi, operante Spiritu sancto. Quæ causa est, ut esse Deum in B. Virgine per identitatem, asserat, Pet. Damiani serm. 44. qui est primus de natiuit. Deiparæ. Exponens enim illud; Reg. 10. *Vestitum eum* (Salomon thronum suum eburneum) *auro fuluo niris*, auro ait esse diuinitatem; eburneum autem thronum, sanctissimam Deiparam. Tum subdit. [Quid est autem quod dicit *fuluo niris*.] Hic aliquid requirendum reliquit nobis Spiritus ille multiplex; & vtinam possim explicare quod sentio. Quatuor modis inest Deus omnibus creaturis. Primo modo essentialiter, tam bonis, quàm malis nihilque intercludit Diuitas essentialiam, per quam esse omnia acceperunt. Inde est quod nupquam, & in omni loco esse legitur, cum omnibus præsentiter assistat, & à nullo comprehendatur. Habent etiam & mali Dei præsentiam, sed non gaudent, cum inanimata quælibet hoc possint privilegio gloriari. Secundo modo inest bonis operatione; agit enim in eis virtus operatiua, vt operentur opera Dei; nec otiosè creati sunt inter creaturas, sicut & mali qui elegerunt arcescere vt sempiternis ignibus alimenta ministrent, hosti & plebisque bonis illuminatione, quos de futurorum cognitione nobilitat, & participes suorum efficiat secretorum. Quarto modo inest vni creaturæ, videlicet Mariæ Virgini, identitate, quia idem est quod illa. Nimirum quia illa ipsa substantia quæ immediatè ante erat Deipara, in momento efformata est in Chri-

sti substantiam, Deo hypostaticè adhaerentem. Quare siue terram pro Deipara quoad partem aliquam substantiæ eius, siue pro sanctissima Christi Domini humanitate vsurpemus, eodem recidit.

Verbum, aqua terre prædictæ superfusa.

311. Pergo ad superfusam terræ aquam, quæ an fontana, an fluuiatilis, puteana, an è cisterna, & collectiua ex imbris fuerit, (mare aberat,) Scriptura non exprimit. Potuit verò omnibus illis modis parari; quare indiscriminatim eos adhibebimus. Verbum igitur vt aiebat S. Cyrillus, nomine *aqua superfusa* significatum meritisimo est. Est enim emanatio è profunda aquarum abyssu; hoc est ex Patre, quem idcirco Philosophi apud Alex. Clementem 5. Strom. c. 5. *profundum* nominant, Pater iuxta multorum interpretationem à D. Ambrosio relatum, l. 1. de Spiritu sancto c. 19. Fons vitæ est; idque ferunt illa Davidis, *Apud te est fons vitæ*. Ex eo fonte, duo procreantur fluuij amplissimi; nempe Filius & Spiritus sanctus. Nam Spiritus sanctus, est *Fluuius crystallinus manans de sede Dei & agni*, vt habetur Apocal. 2. 1. iuxta expositionem S. Ambrosij l. 3. de Spiritu sancto c. 2. 1. cui ibidem l. 1. c. 20. plurima in hanc Spiritus sancti appellationem disputat. Verbum verò Fons sapientiæ apertè dicitur, & in illud potius cadere verba illa Davidis Psal. 35. *Apud te est fons vitæ*, opinatur S. Ambrosius l. 1. de Spiritu sancto c. 19. annūtiatque S. Athanasius l. de humana natura suscepta contra Apollinarium cum ait, Dauidem dixisse, *Apud te est fons vitæ*, [quia nouerat apud Patrem, Filium esse, fontem S. Spiritus.] Hæc est sapientia quæ quasi fluuij diorix, & sicut trames aquæ immensè de fluuij defcribitur c. 24. Ecclesiastici. Eidem Petrus Damiani serm. 67. aptat locum ex c. 4. Cant. & ex Psalmo 45. [Verbum Dei (inquit) tanquam riuus aquarum viuientium cum impetu venit, & sicut torrens cunctis doctrinarum ardentium inquinamenta subuertit. Vnde & in Canticis Canticorum dicitur: *Fons hororum, puteus aquarum viuientium quæ fluuij impetu de Libano*. Hinc & Psalmista: *Fluminis impetus lauificat ciuitatem Dei*.]

Egrege quoque serm. 11. huc aptat illud Isaie 59. *Dominus Deus noster fluuius gloriosus exiliens in terram sitientem*. Itemque illud ex c. 2. Genes. *Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandam vniuersam superficiem terræ*. Hunc fluuium eiusque egressum sic exponit Damiani. [Locum voluptatis, Patrem esse censemus; cum Deus illocalis sit; sed efficientias rerum, nisi per vulgatos sermones explicare non possumus. In ipso autem omnem voluptatem esse intelligit, qui legit Apostolum dicentem, *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia*; & alium ex illo duodeno apice similiter eructantem; *Omne datum optimum & omne donum perfectum, desursum est, descendens à Patre luminum*. Ipse etiam Filius dicit: *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te, solum verum Deum*. Cognitio igitur Patris, vita æterna est; & ubi vita æterna, ibi sempiterna voluptas; quia gignitur de vtero Patris, Deum de Deo, lumen de lumine, de Domino Dominus. Egreditur autem identitate, quia idem est quod Pater: Idem dico secundum substantiam, non secundum personam. Egreditur & æqualitate, quia pari omnipotentia respicit generantem; cum omnia quæ potest Pater, possit & Filius sicut ipse testatur: *Omnia quæ facis Pater, facit & Filius: nec potest Filius facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*. Egreditur & æternitate, quia licet generetur, non est posterior generantè: sed ambo vnius antiquitatis sunt, si tamen vocabuli nouitatem non exhortes. Quod licet quoquo modo significet quæ dicuntur, longè tamen est à sententiæ Maiestate. Egreditur similitudine, quia similis est Patri, Partis imago, splendor gloriæ, & figura substantiæ eius. Egreditur æternitate, quia ali^o est ab illo; alius dico

non

non aliud. *Ego*, (inquit,) & *Pater*, unum sumus. Unum dixit, non *unus*: quia *unum* significat substantiæ unitatem, *sumus* verò, personarum proprietatem. Sic igitur, & longè excellentiori modo de Patre Filius egrediens, inundat Angelicas stationes: quia iuxta Salomonem, *Fons sapientie, Verbum Dei in excelsis*. Citharedus puer, de hoc fonte pleno ventre potauerat, cum diceret, *Apud te est fons vitæ*: quia non solum tu vita, sed & Filius tuus, fons vitæ est; Et ut patenter, quid sentiebat, ostenderet, subiunxit: *In lumine tuo videbimus lumen.*

312. Eum paradisi fontem quem Verbo Dei in excelsis aptavit, Petrus Damiani, Nicol. I. epistola ad Michaëlem Imperat. ait fuisse pluuiam aut vaporem, quorum utrumlibet optimè cadit in Verbum. Quem enim latet illud Davidis de Verbo, *Descendat sicut pluvia in vellus*? Eius loci egregiam paraphrasim profert ex Epiphanijs Anchorato. [Pluvia cum arboribus & plantis in eandem naturam transiens, corpus efficit, & singulos fructus iuxta similitudinem. Et in olea quidem oleum pingue fit, assumpta ex ipsa essentia. In vite verò vinum dulce incorporatur. In fico ficus dulcescit. Et in singulis seminibus ad speciem ipsorum augetur ac nascitur. Sic arbitror Dei Verbum in Maria caro factum est, & in semine Abraham homo inuentus est iuxta passionem. Inuenimus enim Messiam de quo scripsit Moyses. Et dixit sanè Moyses, *Descendat sicut pluvia eloquium meum*. Et David, *Descendat, sicut pluvia in vellus*, & *sicut gutta stillans in terram*. Lana itaque suscipiens rotem, velleris fecunditatem auget. Terra verò suscipiens pluuiam, auget fructum ex præcepto Domini contibuens naturam promptioem, & ut accipiat, ab ipso amplius studium habet. Sic sanè etiam Virgo Maria, *Unde cognoscam hoc*, (inquit) *quod erit mihi studium*, (& audiuit,) *Spiritus Domini superueniet in te*, & *Virtus Altissimi obumbrabit tibi*. Quapropter & quod nascetur ex te, sanctum erit, & Filius Altissimi vocabitur. Christus in Angelo loquitur, efformat autem seipsum Dominus in sua ipsius formatione, forma serui assumpta. Et Maria quidem haurit sermonem ad conceptionem, velut pluuiam terra. Verum Verbum Dei, seipsum sanctum fructum ostendit, assumens mortalis naturam. Sic igitur ex ipsa hauriente, velut terra & velle, veræ spei fructus, & Sanctorum expectatio: velut Elizabeth dixit, *Benedicta tu inter mulieres*, & *benedictus fructus ventris tui*; vnum assumpsit ex humana natura, quod passioni obnoxius fuit, quum passionis exors sit Dei Verbum. Eundem locum Pfaltis pulcherrimè de Verbo carni adiuncto exponit Vigilius *sub finem* tertij contra Eutychem, eodem referens illud Isaie 55. *Quomodo descendit imber aut nix de caelo, & inebriat terram*. Concinnè de morte Chrysologus serm. 142. [Singulis gratia se est largita per partes: Mariæ verò simul se totam dedit gratiæ plenitudo. Omnes, (inquit) Evangelista, de plenitudine eius accepimus. Unde & David dicit, *Descendit sicut pluvia in vellus*. Vellus cum sit de corpore, nescit corporis passionem: sic virginitas cum sit in carne, virtus carnis ignorat. Cælestis ergo imber, virginem in vellus placido se fudit illapsus, & tota Diuinitatis vnda, bibulo senestræ carnis celauit in vellere, donec per patibulum crucis expressum, teris omnibus in pluuiam salutis effunderet, *Sicut stillicidia stillantia super terram*. Ut vitalibus partita stillicidiis tempora, fidelitarent germinare, non necarent. Eundem locum S. Ambrosius serm. 13; ad humilem descensum, & materni pudoris inuoluta signacula retulit, ex quo Rufinus ad Psalimum 71. aperte proficit.

Præterea verò idem Dei Verbum Sap. 7. dicitur *Factor virtutis Dei, & emanatio quædam claritatis omnipotentis Dei sincera*. In quem locum Verbo diuino exactè accommodandum, diligenter incumbit. Autot libri primi de incarnatione apud Augustinum à c. 13. per multa capita; præsertim verò obleruat, dictam esse sapien-

tiam, vaporem [non gloriæ omnipotentis neque æternæ lucis, neque inoperationis Patris nec bonitatis eius: Neque enim conueniens erat alicui horum ascendi vaporem; sed cum omni proprietate ait (Sapiens) virtutis Dei vaporem esse sapientiam. Intelligenda est ergo virtus Dei, qua viget, qua omnia visibilia & invisibilia vel instituit, vel continet, vel gubernat, quæ ad omnia sufficiens est quotum providentiam gerit, quia velut vna omnibus adest. Huius ergo totius virtutis tantæ & tam immentæ vapor, & ut ita dixerim, vigor ipse in propria subsistentia effectus, quoniam ex ipsa virtute velut voluntas ex mente procedat, tamen & ipsa voluntas Dei, nihilominus Dei virtus efficitur. Efficitur ergo virtus altera in sua proprietate subsistens, ut ait sermo Scripturæ. Vapor quidem primæ & ingenitæ virtutis Dei; hoc quidem quod est inde trahens, non est autem quando non fuerit.] Vides quædæ in hanc aquam, notionem vulgatam nominis aqua à quâ omnia. Verè enim Deus, omnia in sapientia sua fecit, & omnia per Deum Verbum facta sunt.

Superfluo Verbi tanquam aqua per Incarnationem.

313. Hæc aqua cum in sinu paterno, & in loco altissima voluptatis per æterna spacia delituisse, tandem effusa est per incarnationis mysterium *super terram*. Et hæc est effusio, ob quam Samuel obtestabatur Deum, ut populi calamitate propè obtritit mitteretur. De hac ipsa effusione accipere primum possumus quod quatuor Doctores de Christi sanguine disputantes coram Pio II. (descripsit eorum disputationem Syluester in Rosa aurea tractatu 3. q. 30. fol. 294. col. 4.) acceperunt de vicina effusione sue de morte. Ita enim interpretati sunt illud à Davide Psal. 21. prolatum in persona Christi, *Sicut aqua effusus sum*, ut sensus sit, humanitatem Christi fuisse dissipatam, & esse desisse, eo modo quo fluida cum effunduntur. Nec sanè verba illa, ut ibidem rectè notatur, soli sanguini Christi aptari possunt: quia sanguis cum non sit nisi pars integrans, non fundat communicationem idiomatum. Non incommodè tamen effusio illa ipsi Verbo tribuitur, quatenus humanitati nostræ superfluum est in Christi humana substantia. Eam verò effusionem consecuta est mors, & ossium omnium dispersio, consequenter memorata in Psalmo proposito.

Expresserat hanc effusionem Verbi in humanam substantiam, typus aliter; nempe effusio roris antelucani, seu pluuiæ in vellus Gedeonis. Audi Bernardum hom. 1. super missus est. [Quid illud Gedeonis vellus significat quod utique de carne tonsum, sed sine vulnere carnis, in area ponitur, & nunc quidem lana, nunc verò area rore perfunditur, nisi carnem assumptam de carne Virginis, & absque detrimento virginitatis? Cui utique distillantibus cælis, tota se infudit plenitudo Diuinitatis: adeo ut ex plenitudine omnes accepimus, qui verè sine illa non aliud quàm terra arida sumus. Huic quoque Gedeonico facto, propheticum dictum pulchrè satis connenire videtur, ubi legitur, *Descendat sicut pluvia in vellus*; nam per hoc quod sequitur, *Et sicut stillicidia stillantia super terram*: idem datur intelligi, quod per inuentam rorem madidam aream. Pluvia quippe voluntaria quam segregauit Deus hereditati suæ, placidè prius & absque strepitu operationis humanæ suo se quicquid illapsa virginem demisit in vterum: postmodum verò ubique terrarum diffusa est per ora prædicatorum, non iam sicut pluvia in vellus, sed sicut stillicidia stillantia super terram, cum quodam utique strepitu verborum, ac sonitu miraculorum. Siquidem recordata sunt nubes illæ quæ portabant pluuiam, præceptum sibi fuisse cum mitterentur, *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine*.

omnia, & in ipso vivimus, movemur, & sumus. Et hoc idem nobis intus quasi per figuras indicans, & veluti per humilia quædam exempla declarans Deus, ita Moſen ſapientiſſimum aſſatus eſt: *Et accipies aquam ex flumine, & effundes ipsam ſuper terram.* Fluvio namque, ut dixi, perquam appoſitè, Patris natura comparatur. Aquæ verò, qui ex ipſo ſecundum naturam genitus eſt Filius. Hæc igitur aqua ex flumine proſiliens, terræ admixta eſt. *Verbum enim caro factum eſt*, per unionem, providentiæ conſilio deſtinatam. Futurum porò ut poſtquam ſemel homo factus eſſet, non dubiè mortem quoque pro nobis in aſſumpta carne oppeteret, indicavit, dicens: *Et erit aqua quam acceperis a flumine, ſanguis ſuper aridam.* Significat autem nobis, nihil aliud hoc loco ſanguis præter mortem. Donec enim caro nondum erat Verbum, non fuit ſanguis. Libera namque à conditione mortis eſt ipſa vivens, vitæque parens natura. Poſtquam verò factus eſt noſtri ſimilis, tunc ſanè ſua carnis mortem ſibi veluti propriam vindicat, ipſeque pro nobis mortem ſubiſſe dicitur, ſuoque ſanguine hanc quæ cælo ſubeſt naturam acquiſiſſe. Eadem habet l. de incarnatione Vniſ. c. 26.

Sed quod non exponat his locis S. Cyrillus, quomodo hæc aqua ſuper aridam effuſio, cuiusque in ſanguinem converſio, fuerit ſignum tertium cui credendi eſſent veri Iudæi, id ſuppleo ex l. 2. de ador. ubi aptato ad incarnationem miraculo virgæ, per Moſis apprehenſionem in colubrum verſæ; & miraculo curationis manus, quæ educta eſt ſinu apparuerat leproſa, tertium ſignum in effuſione aquæ in ſanguinem verſæ patrarum, ſic explicat. [Ultimum mundo ſignum Chriſti moris fuit, & illa per aquam, & ſanguinem ablutio, adiunctio nimirum etiam ſancto corpore, quod per aridam ſignificatur.] Subdit mortem Chriſti merito appellari ſignum, nam id eſt ſignum datum generationi prævæ atque perverſæ, ſignum ionæ Prophetæ. Eſt autem hoc ſignum tertium per comparationem ad duo ſigna antiora quibus increduli cum fuiſſent Iudæi, interveniente hoc tertio ſigno, per moti ſunt ad credendum. Primum ergo ſignum Iudæis datum iuxta S. Cyrillum fuit Moſaicæ legis promulgatio: Secundum, prædicatio Prophetarum atque Baptiſtæ: Tertium, denique aduentus Verbi per incarnationem ad ſubvendum pro nobis mortem; quæ fuit effuſio cruenta, ob aquæ commutationem in ſanguinem.

Habuit effuſio hæc aquæ cœleſtis in terram, effectus longè alios quàm illa aquæ effuſio in minori Britannia, ut memorat Iacobus de Vitriaco in hiſtoria Orient. c. 92. & ex teſtibus oculatis Cantip. l. 2. apud c. 57. n. 8. Eam enim effuſionem tantæ tempeſtates ac procellæ conſequebatur, ut vniuerſa terra ad aliquot miliaria aquis obrueretur. Cœleſtis aquæ effuſionem, non procellæ exceperunt, ſed ſumma ſerenitas eſt conſecuta.

Collatio incarnationis, & effuſionis ſub aqua ſpecie, concluditur.

317. Claudio effuſionem hanc Verbi divini, ex Petro Damiani ſerm. de S. Victore. [Sic inquit, agens de Verbi incarnatione] diſtillaverunt cœli miſericordiam, ſic Verbum Dei tranſfuſum eſt, & effuſum vbique totum, ſine quo nihil totum. Felix effuſio, quæ currentes adoleſcentulas ad odorem ſuavitatis invitat. Iure diſtillationem appellat. Et hoc nomen in frequenti eſt Scripturæ viſu, cum de incarnatione eſt ſermo. Audi Originem hom. 2. in Cant. interprete Hieronymo *ferè initio*. [Si videris Saluatorem meum ad terrena, aut humilia deſcendentem; videbis, quomodo virtute magna & maiestate Divina, ad nos modica quædam ſtilla deſluxerit. De hac ſtilla & Propheta cecinit, dicens: *Et erit, deſtilla populi huius cõgregandus congregabi-*

tur Iacob. Et ſicut ſecundum alium ſenſum, lapis erat præciſus è monte ſine manibus, noſtri in carne Saluatoris aduentus: (neque enim totus mons fuit, qui deſcendit ad terras: nec poterat humana fragilitas totius montis magnitudinem capere: ſed lapis ex monte, lapis offenſionis, & petra ſcandali deſcendit in mundum.) ſic ſecundum alium intellectum ſtilla nuncupatur. Oppor-tebat quippè, ut, quia omnes gentes in ſtillam ſitilæ reputatæ ſunt, iſ, qui pro omnium ſalute factus eſt omnia, etiam ſtilla fieret ad eas liberandas. Quid enim pro noſtra ſalute non factus eſt? Nos inanes; & ille exinanivit ſemetipſum, formam ſervi accipiens. Nos populus ſtultus, & non ſapiens; & ille factus eſt ſtulticia prædicationis; ut fatum Dei, ſapientius fieret hominibus. Nos infirmi; infirmum Dei, fortius hominibus factum eſt. Quia igitur vniuerſæ gentes, ut ſtilla ſitilæ, & ut momentum ſtatera reputatæ ſunt; Idcirco factus eſt ſtilla, ut per eum à veſtimentis noſtris odor ſtillæ procederet, iuxta illud: *Myrrha, & ſtilla, & caſia à veſtimentis tuis, à domibus elephantis, ex quibus ſanctificaverunt te filie Regum in honore tuo, quæ in quadragimo quarto Pſalmo dicuntur ad ſponſam.* Hoc eſſe ait Origenes quod in Canticis iuxta lectionem quam vſurpat, ſcriptum habemus, *Fasciculus ſtillæ, patruelis meus mihi.* Quomodo enim Chriſtus dicitur Patruelis, id eſt Synagogæ, ſororis Eccleſiæ filius, Pulcherrimè ibidem continenter exponit. Sed de hac effuſione, plus fatis.

Tranſitum ad effuſionem Verbi, ſpecie niui.

318. Effuſioni Verbi ſpecie imbris, affinis admodum eſt Verbi effuſio ſpecie niuis. Nam quid aliud eſt nix, quàm aqua ſicca, ut Poëta de puero Cæſare agens dixit. Cum enim mortuo puſione Domitiani, niuis effuſio eſſet conſecuta, ſic cecinit.

Qui ſiccas laſcivit aquis, & ab æthere ludis:

ſuſpicor has pueri Cæſaris eſſe niues.

Pulchre S. Paulinus natali 6. ſancti Felicis *ferè initio.*

Cernite lætitiâ mundi in ſplendore diei

Elucere ſacris inſignibus, omnia lætus

Candor habet, ſecus teneris à nubibus imber

Fonitur & niuee tellus velatur amicu

Quæ niue tellâ, ſolum niue, ſilua, & culmina, colles:

Cuncta ſenſu, ſancti canos reſtantur honores;

Angelicaq; docent & luce & pace potiri

Felitem placida clarum in regione piorum,

Lactea quæ tactio labuntur vellera cælo.

Græcus interpres in Catena Iobi, nō diſſimiliter aquas vocatas niues à Iobo ſignificat, verbis illis alioqui ſub-obſcuris: *Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerim velut niuiſſimæ manus meæ; tamen ſordibus intingens me.* Aquas niuis Græcus interpres, vertit *niuis*. [Si niue inquit lotus fuero.] Eſtque ea interpretatio admodum com-moda. Nam qui legunt *aquis niuis*, fidem omnium eodum & editionum laceſſunt. Qui verò *aquas niuis*, aquas è niue reſoluta accipiunt, quas & ad abſtergendam validiores, & in ora quam Iob incolabat, multo puriores aquis fontanis & fluvialibus fuiſſe voluit; diuinant proſectò, & quod ad expoſitionem corticis vocum Latinæ editionis opportunum eſſe vident, ob-trudunt tanquam ex hiſtoriæ fide prolaturum. Sunt qui manus lotas aquis niuis, accipiunt pro manibus exquiſitè albis, ut columbæ. lacte lotæ dicuntur, quæ ex-quiliſite candent. Quæ interpretatio, ſi aquas niuis pro aquis in niues concretiſ accipias, bellè conſentit: non item ſi aquas niuis, accipias de aquis niuis ſolutæ. Nam lac cum ſit album, ea quibus adhæreſcit, colore ſuo im-perit: at aqua ex niue ſoluta, non candet: unde ea quæ contingit, purgat quidem, ſed albore non donat. Quare aquas niuis apud Iobum, dictas cenſeo aquas quæ ſunt nix, ſive aquas addenſatas in niuem: Vnde effuſio

effusio nix, est aquæ effusio. Ac proinde merito post
propositam aquarum liquentium effusarum compa-
rationem cum Verbi Dei illapsu in terram nostram,
suscepimus tractandam effusionem Verbi sub aquæ
sic effusæ typo.

Scriptura nonnulla, eò aptata.

319. Visus est hanc effusionem attingere David
Psal. 71. verbis illis superius propositis: *Descender sicut
pluvia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terram.*
Nun Apollinaris in illorum verborum Metaphrasi,
Stillantia stillantia, interpretatur de nix, sic exprimens
verum prædictum. [Ex alto sensum, sicut pluvia in
vellus venit: sicut terram niuibos quando cœ-
lum tacite ferit.] Similiter ac S. Ambrosius lib. 7.
in Lucam ad illud, *Vestimenta eius facta sunt alba si-*
cute nix, quod Vulgata Deuter. 32. habet, *Sicut stille*
super gramina, ipse legit, *vi nix super fanum*. Itaque
scilicet posteriora illa verba, de S. Ambrosij & A-
pollinaris sententia, non ad illas pluvias liquen-
tes, sed ad nixis floccos pertineant. Et cum multi
exhibent, posteriorem partem illius verticilli apud
Plautum, esse explicationem prioris, vt alibi fre-
quentissimè, non obsecrè videri poterunt annuere,
vt descensus quoque pluvie in vellus, de nixis effu-
sione accipitur. Si sola verba Latine editionis spe-
ctemus, nihil esset proclivius quam pluviam in vel-
lus descendentem, accipere de nix. quæ verè est plu-
via in vellus conformata; & idcirco sæpe nix, lana
aut vellus dominata legitur, vt apud Martialem lib. 4.
Epig. 3.

*Adice quam densum tacitarum vellus aquarum
Densum.*

Item apud S. Paulinum natali 6. S. Felicis, *ferè initio,*
cum conigisset die sancto Felici sacra ningere, recu-
le hoc S. Paulinus ad lætitiæ colore candido ex-
pressum, quasi luce & pace potiri docerent sanctum
ritum.

Lætæ quæ tacito labuntur vellera celo.

Apud Prodentium carmine de S. Eulalia sub fi-
nem, nix in eius sacrum cadaver demissæ, dicun-
tur fuisse. [Palloli vice linteoli.] Græcum tamen
idioma ac Hebræum, eam notionem descensus
pluvie in vellus non fert. Quare analogia Incar-
nationis Verbi cum defluxu nixis, non potest ei
Psalis loco inascribatur, iuxta talem vocum notio-
nem: sed ad summum iuxta communem verbo-
rum vim; quo retento, plerique primam partem
verticilli illius Davidici, aiunt id ipsum significare
quod secundam. At istam aliqui Partes, ad nixis ef-
fusionem significandam censuerunt adhibitam, vt vi-
deamus.

Fuit qui ad eam Incarnationis expressionem per
nixis effusionem, referret illud Isaïæ 55. *Quomodo*
descendit imber & nix de celo? &c. Sic erit verbum meum.
Id enim de Verbo personali accipit Richardus à
S. Laurentio lib. 12. de S. Maria pag. 897. Sed hoc
enigmatum est. Nec aliter pronuntiandum de loco
illo Proverb. 35. *Sicut frigus nixis in die messis, sic*
legum fœdus ei qui misit illum, animam eius requie-
scent fœdus. Quem locum Beda ibi, de quolibet do-
ctore Apostolico accipit. Multo autem magis va-
let de Christo, qui & Dei legatus ac Apostolus fuit
super omnes fideles Deo; & inter astuosissimos my-
sticæ canonicæ ardores descendit sicut nix super ter-
ram: sicque animam Dei de salute nostra solliciti,
requiescere fecit. Hæc fuit nix facta à Deo in tem-
pore serotino, iuxta Zachariam cap. 10. vbi Cy-
rilus, & Hieronymus Iobi 28. tempus serotinum
Theoph. Raynandi Christi.

interpretantur tempus æstivum, quando messis &
fructus maturefcunt. Sanè niuem in Ecclesia dici
homines cœlestes, & qui vitam viuunt dignam cœli-
tibus; interpretatus est S. Gregorius 32. mor. cap. 23.
accipiens in hunc sensum illud Threnorum, *Naza-*
ras candidiores nixis; id est, ijs qui in Ecclesia velut
Angeli & cœlestes homines habentur, nitentiores &
puriores. Multo potiore igitur iure, Christus Dominus
qui homo cœlestis est, iuxta Paulum, *niuis* appellatione
donari poterit.

Fundamenta analogie Christi cum nixis.

320. Causas aliquot huius denominationis Chri-
sto tribuendæ, consipat his verbis Richardus à S.
Laurentio lib. 12. de S. Maria (pag. 897.) sub verbo
nix. [Isaïæ 54. *Quomodo descendit imber & nix &c. Sic*
erit verbum meum, id est Filius, dicit Pater, Ecclesi. 43.
Imperio suo acceleravit niuem, id est, in electis re-
frigerium, contra feruorem vitiorum tentantium.
Quia nativum & purissimum habet candorem. Ec-
clesi. 43. dicitur de nixis ad litteram; *Pulchritudinem*
candoris eius, admirabimur oculus. Sap. 7. *Ipse est candor*
lucis æternæ, &c. Cant. 5. *Amicus meus candidus & ru-*
bicundus. Natus est enim de purissima Virgine, totus
candidus & purus, Isaïæ 55. *Gloria libani data est ei*,
qui interpretatur candor, quia de sursum venit. Ioan. 3.
Qui de sursum venit, super omnes est. Quia minuta de-
scendit. Philipp. 2. *Semetipsum exinamuit formam, erui*
accipiens, &c. Item, *Munus enim paulo minus ab An-*
gelis. Psalm. 8. qui non sunt carnei nec possunt mori.
Quia terræ immunditias operuit in cruce, id est, pec-
cata terrenorum, nec coram Patre apparent ad vindi-
ctam. Vnde *operuisti omnia peccata eorum*, Psalm. 84.
pallio scilicet misericordiæ, vel carnis crucifixæ. Vn-
de & dicit Ecclesi. 24. *Sicut nebula texi omnem carnem.*
Quia vitium disgregat. Quia frigida est, & tangen-
tes se infigit. Beatissima enim caro Christi, car-
nis humanæ non sensit incensum. Vnde vestimen-
ta eius, id est, membra, de quibus dicit matri suæ,
Iob. 10. *Pelle & carnibus vestiisti me*; apparuerunt sicut
nix in Transfiguratione. Matth. 17. Marci. 9. Luc. 9.
Christus etiam, tangentes se per veram dilectio-
nem, & puram orationem refrigerat ab æstu vi-
tiorum, vnde de Christo dicitur, Ecclesi. 43. *Imperio*
suo acceleravit niuem, id est refrigerium contra æstum
vitiorum. Quia feruore Solis & tepore auræ, dul-
cis citò in aquam resoluitur. Caritas enim quæ per
Solem signatur, & pietas quæ per teporem, fecerunt
Christum pati, qui in sua passione effusus
est sicut aqua, vt dicit Psalm. 21. *Quia resoluta in*
aquam, nunquam iterum fit nix, &c. Sic Chri-
stus in passione effusus sicut aqua, resurgens ex mor-
tuis iam non moritur, mors illi ultra non domina-
bitur.]

Distinctiões de eadem analogia, considerando in se & niuem, & Christum.

321. Mihi vt hæc Verbi Incarnati cū nixis effusio-
ne collatio liquidior sit, duo consideranda videntur:
nempe, & quid sit nix in se, & quid sit terra cui super-
funditur. Et nix quidem in se sumpta, perspicuè exhi-
bet Symbolum diuini Verbi humanitatem assumptis.
Nam formatur per subuectionem materiæ terrestri-
s ad locum superum, vbi tamen non hæret; sed can-
descentia & firmior, descendit ob bonum terræ quam
descensu suo fermentat & aptat ad feracitatem, iuxta
illud Iobi 37. *Qui præcipit nixi vt descendat in terram.*
R. Ad

Ad quæ verba S. Gregorius 27. moral. cap. 18. egregie ex eo capite virum quemlibet sanctum cum nive componit, quod subiectus ab ima terra per calorem desuper immisus, donatus firmitate & soliditate aliqua, descendat ad subitus iacentes, proportionalem eis exhibentis caritatem cum ea quam ipse à calore celesti & diuini spiritus beneficio afflatu accepit, cum subiectus sursum est. Quæ omnia multò magis valere de Christo, ex humanitate cum Verbo nexa compacto, est apertissimum. Nam & humanitas eius ex ima terra per amorem quo Deus dilexit mundum subiecta est ad consortium vsque personæ Verbi; eaque subiectione materia ex se sordens & fluxa, facta est nitentissima, & firmitatem accepit qua in bono solidè consisteret. Sicque instructus & exoratus homo ille, non elegit sedem habere in cælis, vel inter Angelos, sed inter homines ad eorum procurandam salutem versatus est, eundem illum celestem amorem erga homines exoptatum, ex quo ipse in humanitate prædestinatus est Filius Dei. Hinc sufficienter intelligitur nivis in se spectatæ proportio, cum Christo Domino.

Item niuem ad terram; & Christum ad nos, referendo.

322. Proportio autem nivis comparatæ ad terram super quam effunditur, ac Christi spectatæ per ordinem ad nos, exponi melius non potest; quàm ostendendo, quæ bona nix terræ affert, eadem nobis Christum contulisse. Et nix quidem descendens in terram inebriat eam, ac infundit, & germinare facit, sicque dat semen serenti, & panem comedenti, vt Isaias cap. 55. affirmavit. Causam reddunt Theophrastus lib. 1. de causis plant. initio: & Plin. lib. 17. cap. 2. qui Theophrastum aperte expressit. Præfatus ergo qui dixit, hyemes serenas optandas, non pro arboribus fecisse vota, subdit paulò post. [Vota arborum communia sunt, niues diutius sedere. Causa, non solum quia animam terræ evanescentem exhalatione, includunt & comprimunt, retròque agunt in vires frugum atque radices: verum quod & liquorem sensim præbent, purum præterea levissimumque, quando nix aquarum celestium spuma est. Ergo humor ex his non vniuersus ingurgitans diluensque; Sed quodammodo sicut distillans, velut ex vberibus, alit omnia quæ non inundat. Tellus quoque illo modo fermentescit, & succi plena ac lactescentibus satis non effusa, cum tempus aperit, tepidis aridet horis; ita maxime frumenta pinguescunt.] Quod niuem, aquarum celestium spumam nominat, vt cum vera physiologia consentiat, accipiendum est de parte tenuiore, & dilutiore vaporis sursum subiecti per calorem: Nam quod est in vapore illo crassius, in alias meteorologicis impressionibus conformatur. Vel certe referendum est ad alborem nivis aduenientem, eo modo quo spuma albescit: nam ea ex causa nivis alborem exponit Aristoteles l. 2. de gener. anim. cap. 2. Quamquam S. Basilius hom. 3. Hexaem. & in c. 1. Esaiæ ad illud, Si fuerint peccata vestra, &c. niuem censuit verè spumam esse liquidi humoris, per agitationem vehementem ventorum attriti, ac spumescantis. Sed hoc cum physica de nivis ortu doctrina, minimè cohæret. Quare quod nix sit spuma aquarum celestium, id est aquarum in mediam æris regionem subiectarum, accipiendum est eo modo quo dixi, vel certe repudiandum. Cætera à Plinio propostita de nivis commodis, sunt verissima, & elegantissime à S. Ambrosio mox referendo traduntur lib. 7. in Lucam ad illud, Vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix; Et ex parte à Theodoro orat. 2. de Provid.

sub finem, vbi frigidas impressiones, inter quas nix numeratur, ait esse terræ opportunissimas. [Quia dum frigora ciet naturæ conditor, plantas simul & semina in altum germinare prohibet, & vegetativam vim in radices distribuit, eamque in altum elatantem frigore, seu flagello quodam ad inferiora compellit. Idem reptilium quoque, quæ & plantis & similibus nocent, corpora perdit: simulque tibi alumnus suo animum genera exhibet.]

Sancti niues mortalibus, sed Christus maxime.

323. Ob hæc commoda nivis in terram cui superfunditur, S. Gregorius 27. moral. cap. 17. & 18. viros sanctos qui ex proximi charitate se impendunt eius saluti, componit cum nive, tractans illud Iobi 37. Qui præcipit nivem, vt descendat in terram. [Quid (inquit) hoc loco niuem, nisi per lucem iustitiæ candida accipimus corda Sanctorum? Aquæ autem ductæ in superioribus, consistantur, vt niues fiant: sed cum hæ ipsæ niues ad terram veniunt, in aquarum iterum liquorem vertuntur. Aquæ igitur sunt prædicatorum mentes, quæ dum ad contemplanda æterna se erigunt, altiori intellectu solidantur. Cùmque in summa consideratione rapiuntur, virtutem confirmationis accipiunt. Sed quia adhuc in terris fraterna dilectione retinentur, semetipsas ab alto intellectu modificant, & infirmis humiliter prædicantes, more nivium, corda arentium, liquatæ rigant. Niues ergo ad terram de celestibus veniunt, cum sublimia corda Sanctorum quæ iam solida contemplatione pascuntur, pro fraterna caritate ad humilia prædicationis verba descendunt. Sicut enim nix terram cum iacet operit, cum verò liquatur, rigat; ita Sanctorum virtus per firmitatem suam, apud Deum vitam peccatorum protegit, & per condescensionem suam, quasi liquefacta, arentem terram vt fructus proferat, infundit. Et quia aqua prius ab infirmis trahitur, vt post à superioribus ipsa reddatur; Sancti quippe etiam cum in virtutis arce consistunt, vnde elevati sunt, considerant; ne alienæ infirmitatis abiecta contemnant. Quasi ergo aquæ, ad terras de quibus subleuatae sunt, redeunt; dum condescendentes iusti peccatoribus, reminisci non desinunt, quod fuerunt. Certè aqua in terris adhuc Paulus fuerat, cum legem carnaliter sapiebat: sed doctus ad celestia, in niuem versus est: quia quod prius infirmum sapuit, ad soliditatem veræ intelligentiæ commutavit, & tamen condescendens fratribus, quasi nix ima repetijt: quia & post virtutum culmina, quàm fuerat indignus agnoscebat.]

Hæc multo potiore iure in Christum cadere, nemo non videt si resercentur quæ sunt Pauli propria, & tantum spectetur modus quo terræ commodat nix; cum qua & ille, & insuper reliqui in agrum mandandum benefici, sunt collati à S. Gregorio: idque esse Christi maxime proprium, disertissime tradit S. Ambros. lib. 7. in Lucam ad illud capitis noni. Vestimenta eius, facta sunt alba sicut nix. Sic enim scribit. [Audiui duorum prudentium facundiam, nivem & apibus comparatam. Inveni quoque dixisse David: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua; super mel & favum ori meo. Et infra. Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lux seminis meo. Verbum Dei lux est, Verbum Dei nix est. Super mel quoque & favum, Dei est Verbum, quod ore diuino melle dulciore fluxit oratio, & perspicue nivis ritu mollioribus, cadunt verba sententijs. Verè hic solus sermo nivibus comparandus, qui de cælo missus in terras, ieiuna nostrorum arua peccatorum fecundavit. Quod non usurpatoriæ præsum-

ptem, sed ex lectionis serie derivatum, Deus ipse testatur dicens: *Exspectetur sicut pluvia eloquium meum, & dependant velut ros verba mea, sicut imber super gramen, & sicut nix super fenem.* Vtinam Domine Iesu, mens mea pluvie tue humore viridescat; vtinam terram meam nivis istius candore respergas, ne praeperero calorem vernantis corporis arua luxurient, sed potius calore vernantis Verbi celestis pressa fecundent. Nix cum cadit, aëres celi ubi inhabitant non habent, & laevis solito tritici proventus exuberat. Videtur S. Ambrosius in ea fuisse sententia, quam postea Magister Albertus & Lovanienses tradiderunt; non esse nivis alborem verum; sed lucem, vt in alijs nonnullis coniectionibus aëreis, specie coloris apparentem. Certe prae S. Ambrosio Prosper in Psal. 147. pro eodem accipit, *esse amictum luminum sicut vestimentum, & vestimenta fulgere ac albere sicut nivem.* Abulensis autem in cap. 17. Math. 9. 45. dilgregationem visus quam experiuntur qui nivola loca peragunt non praeterito oculis virore, refert ad nativam radiosatem nivis, coniunctam aborti exquisto. Vt vt sit, vidit qua ratione S. Ambrosius nivis effusus effectus circa terram, Christo Domino ad nos comparato adscribit.

*Effusus quatuor, supernaturalis per Christum
Providentiae, cum nivem
compositi.*

324. Verum vt haec distinctius perspicantur, oportet est monstrare, effectus omnes Divinae supernaturalis Providentiae erga Sanctos per Christum exhibere, optimè significari per nivem, & nivis effusionem super terram. Nihil enim praeterea desiderari potest, vt intelligatur Christus nix esse intellectus, & eius adventus, effusio nivola super terram. Revolvendae vero sunt quatuor illae supernaturales Providentiae partes, quas S. Paulus Rom. 8. appellavit Praedestinationem, Vocationem, Iustificationem & Glorificationem: ubi duo beneficia aeterna, cōducunt duo temporalia, vt S. Bernardus mellissimè obsecrant epistola 107. quae est ad Thomam Praepositum Beatae vel Beatae, sic differens ex loco Psal. 120. *Misericordia Domini ab aeterno, & usque in aeternum superimponens eum.* Ab aeterno propter praedestinationem, in aeternum propter beatificationem. Aliter carens principio, altera neciens finem. Siquidem quos ab aeterno praedestinat, in aeternum beatificat, intercedente sanè media vocatione vñ cum Iustificatione, duntaxat in adultis. Sic ad ortum Solis Iustitiae, Sacramentum absconditum à saeculis de praedestinationis & beatificandis, emergere quodammodo incipit ex abyssu aeternitatis; dum quisque vocatus per timorem, iustificatus per amorem, praesumit se quoque esse de numero Beatorum, sciens nimirum, quia quos iustificavit, illos & magnificavit. Vtique in celo, *Vbi solummodo magnificus est Dominus Deus noster, vt Iaius cap. 33. scire dicit.* Si igitur quatuor illa quibus continetur universa supernaturalis per Christum Providentia; Praedestinationem inquam, Vocationem, Iustificationem, & Glorificationem, cum nivis effusione ritè componi demonstraverimus, apparebit quorsum Christus, nix, eiusque adventus, nivis effusio denominetur.

Praedestinatio.

325. Praedestinatio quomodo nobis per Christum obtingat, tractandum est cum de Christo capite, ubi
Theoph. Raynaud. Christum.

ostendo eam aliqua tandem ratione optimè Christo tribui, in quo, *forte*, quantum ad nos attinet, electi sumus. S. Augustinus in Psal. 147. ad illud. *Qui dat nivem sicut lanam*, multa praefatus de frigore & torpore nostro, subdit. [An verò ille quamvis ex torpore in infima depresso defernit? Nonne ipse praedestinavit nos, antequam in toto mortali & pigro corpore nasceremur? Qui ergo praedestinavit nos, dedit terrae nivem, ipsos nos. Iam enim veniamus ad illos Psal. versus subsecutos; incipiant illa involucri evolvere, quoniam vos Verbum Dei, quanto magis per nos dicitur, tanto avidiores inuenit. Ecce nos pigri in hac terra, quasi congelavimus hic; Et quomodo contingit nivibus: sursum enim gelant & in ima dicunt: sic frigiditate caritate, decedit humana natura in has terras, & pigro corpore involuta, velut nix facta est. Sed in ista nix, sunt praedestinati filij Dei. Dat enim ille, nivem sicut lanam. Quid est *velut lanam*? Id est de nivem quam dedit, de istis pigris adhuc spiritu, & frigidis, quos praedestinavit adhuc facturus est. Lana enim, materies vestis est. Lana cum videtur, veluti praeparatio aliqua est ad vestem. Ergo quia praedestinavit hos qui ad tempus frigidit repunt in terra, & nondum ferrent spiritu caritatis, (de praedestinatione enim adhuc loquitur;) veluti lanam dedit hos Deus, & facturus est inde vestem. Merito in monte, vestis Christi fulsit sicut nix. Fulgebat vestis Christi sicut nix; tanquam de illa lana, iam facta erat tunica: De qua lana: id est, de nivem quam dedit sicut lanam. Adhuc praedestinati, pigri erant: sed expecta; vide quid sequatur: Quia sicut lanam dedit eos, sic inde tunica. Quomodo enim dicitur Ecclesia corpus Christi, dicitur & vestimentum Christi ipsa Ecclesia. Inde est illud quod ait Apostolus, *Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam.* Ergo exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam aut rugam. Faciat sibi vestem de illa lana quam praedestinavit in nivem. Adhuc in hominibus incredulis, & frigidis, & pigris, faciat vestem de lana: vt abluatur à maculis, mundeatur fide: vt rugam non habeat, tendatur in cruce.]

Ago de hac Christi veste ex praedestinati contextu, suo loco, tractans de Christo pacis Principe. Quia enim per electos, Christus vt homo per vestem agnoscitur, merito dicuntur vestis eius, vt habet S. Ambrosius in c. 19. Apocal. Ipsèque S. Augustinus, qui hanc de Christo sanctis vestito cogitationem iniecit, epistola 49. 9. 5. locum ex capite 30. Prouerb. quem Vulgata sic legit, *Quis colligavit aquas quasi in vestimento?* legit paulò aliter; nimirum hoc modo: *Quis conuertit aquam in vestimento?* Refertque ad baptizatos qui Christo induuntur, & vicissim fiunt eius indumentum, iuxta illud: *His omnibus velat ornamento vestieris.* Igitur dat Deus per Christum, nivem sicut lanam, quatenus ex frigidis & torpentibus mortalibus, eligit aliquos de quibus conficiat sibi vestem palmatam ac regiam; qui quamdiu non aprantur in vestem, sed sunt eius materia remota, qualis est lana respectu vestis, praedestinationi tantum subsunt, diciturque de eis, *Dat nivem sicut lanam.*

Alio sensu, eadem Psal. verba ad praedestinationem aptari possunt, ex doctrina Richardi Victorini in cap. 1. Apocal. circa illa verba *Capilli eius, candidi tanquam lana alba, & tanquam nix.* Nivem ille exponit Angelos, quia nix de supernis est. Lanam ad homines refert, quia lana de terrenis animalibus oritur. Quod autem praedestinati ad Christum se habeant sicut capilli ad caput, haurientes videlicet à Christo esse & crementum, eique inhaerentes tanquam principio, alibi disputo. Nam quamvis Nyssenus hom. 13. in Cant. circinnos capitis Christi, pulcherrimumque

que illud sertum Christi capillorum, de quo scriptum putat, *Posuisti in capite eius coronam de lapide pretioso*, specialiter ad Apostolos accommodet: tamen de omnibus electis idem planè dici potest. Quia ergo in negotio gratiæ & prædestinationis, vno tenore proceditur cum hominibus & cum Angelis, (nam mensura hominis quæ & Angelis, ut dicitur Apocal. 21. quod glossa Christo aptat, tanquam mensura donorum gratuitorum in quacunque rationali creatura:) idcirco dictum est, *Qui dat niuem sicut lanam*, quantum attinet ad diuinæ prædestinationis & electionis negotium.

Vocatio ad penitentiam.

326. Aeternæ prædestinationi, primum quod in tempore subiungitur supernaturalis ordinis beneficium, est vocatio, de qua sic Augustinus loco citato Psalmi 147. [Iam si prædestinati sunt, vocandi sunt. *Quos enim prædestinauit, illos & vocauit*. Iam quomodo vocantur ex languore corporis illius ut sani fiant? quomodo vocantur? Audi Euangelium. *Non veni vocare iustos, sed peccatores in penitentiam*. Incipit iam prædestinatione nix illius cognoscere torporem suum, ac culpare peccatum suum: incipit vocatione venire ad penitentiam. Merito ergo qui dat niuem velut lanam, propter confectum tunicæ saturæ, etiam propter vocationem in penitentiam, nebulam velut cinerem spargit; *Nebulam*, (inquit,) *velut cinerem spargit*. Quis? *Qui dat niuem sicut lanam*. Quos enim prædestinauit, vocat in penitentiam, quia quos prædestinauit, illos & vocauit. Cinis autem, ad penitentiam pertinet.] Sic quidem Augustinus, ut primum temporale supernaturalis providentiæ beneficium, vocationem inquam, eo Psalmis loco deprehendat.

Possumus verò non desectendo à niuib, vocationem ad penitentiam, in ipsam agnoscere. Nam niues hyeme cadunt, vnde apud Tertullianum l. de spectac. color albus. Deæ hyemi iuxta Ethnicos addebatur propter niues. At hyems, ut sæpe dissertit D. Augustinus tractans illud, *Mortui estis, & vita vestra abscondita est*, Symbolum est status penitentium. Item potest nix notare penitentiam, quia est veluti penitentia mortuum, iuxta illud Plinij lib. 19. cap. 4. [Panas montium, in voluptatem gulæ vertunt.] Et iuxta Theodoretum in fine sermonis secundi de Providentia, niuiario est quasi flagellatio terræ, & gramina & plantæ, intra eam coëscantur.

Non inficior, niues argumentum potius luxuriæ fuisse, quandoquidem niues escabant ad voluptatem, ex Seneca lib. 4. natur. qq. cap. 13. Passim verò intra niues refrigerabant aquam prius decoctam, ut melius refrigerationi pateret: vnde illud Iuven. Saty. 5. *Frigidior Geticus peritur decocta pruinis*. Colu niuiarium in eam rem adhibuit, memorat Pomponius Iurifcon. & Martialis lib. 14. Epigr. 103. ubi Roderus, & Sauro ad lib. 2. Sidonij, epistola 2. & Langius lib. 1. epistola 31. qui eolum niuiarium, panem quo aqua nivalis percolaretur, interpretatur, minus commodè. Ut ut sit, inde habetur, niues luxuriæ instrumentum & argumentum fuisse, in eo voluptati per similes, quod sicut nix & nivalis aqua æstuant est suavissima, & simul nocentissima, ut Aristoteles apud Gellium tradit lib. 19. cap. 5. non secus voluptas, hominem simul delinit & perdit; tandemque ab aquis niuium & delicijs ex vfu talium aquarum, transfertur ad calorem nimium, ut habetur Job. 24.

Quamvis autem id ita sit, verèque niues ob causam propositam possint luxuriæ Symbolum videri; tamen ut plurimum, ob frigus & alborem, aliæque adiuncta, penitentiam commodè significant. Atque

ita S. Gregor. 9. moral. cap. 28. aquas niuis quibus quis lotus, mundissimas habet manus, interpretatur penitentiam humilem. [Aquæ enim niuis, (inquit,) sunt lamenta humilitatis. Quæ profectò humilitas, quia ante districti iudicis oculos cæteris virtutibus præminet, quasi per magni meriti colorem candent. Sunt namque nonnulli, qui lamenta habent, sed humilitatem non habent; quia afflicti plangunt; sed tamen in ipsis fletibus, vel contra ordinationem conditoris eriguntur. Hi nimirum aquas habent, sed niuis aquas non habent: & mundi esse nequeunt, quia humilitatis fletibus minimè lauantur. Aquis autem niuis à culpa se lauerat, qui confidenter dicebat: *Cor contritum & humiliatum Deum non spernit*. Qui cum lamentis affliguntur, sed murmurando rebelles sunt, mentem quidem conterunt, sed humiliari contemunt.] Huc facit, quod penitentia humilis iuxta D. Augustinum in Psal. 50. est Hyssopus tumorem tollens; Vnde se qui ait, dealbationem super niuem. Adhibet verò ibidem S. Gregorius aliam præterea interpretationem, cur penitentia legitima cum niue & nivalibus aquis sit collata. Sic enim subdit. [Aqua fontis & fluminis ex terra oritur, aqua verò niuis ex aëre proruit. Et sunt plerique qui per orationum lamenta se cruciant: sed tamen totis lamentorum laboribus ad sola terrena desideria exudant: compunguntur in precibus, sed felicitatis transitoria gaudia requirunt. Hos itaque niuis aqua non abluit, quia eorum fletus ab imis venit. Quasi enim ex terra aqua perfusi sunt, qui pro terrenis bonis in precibus compunguntur. Qui verò idcirco plorant, quoniam præmia æterna desiderant, aqua niuis hos diluit, quia celestis compunctio infundit. Nam cum perennem patriam per lamenta appetant, eiusque accensis desiderijs plangunt, à Summis accipiunt vnde mündentur.]

Possumus denique eodem aptare, physiologicam doctrinam de ortu niuis. Nam nix tunc efficitur, cum vapor celestis calore sursum subuectus, per frigus temperatum mediæ regionis aëreæ (nam frigus nimium, corripens vaporem, grandinem potius efficeret,) crassescit & cogitur in niuem. Similiter enim penitens, diuina vocatione tanquam celestis calore subuectus ad recogitationem status sui, & Deum agnoscendum; corripitur timore sancto, non actus in desperationem, sed iusto & moderato tactus dolore: vnde nix penitentia, quam consequitur lipothymia illa arque defectio: *Belus* vocat Plutarchus 8. Sympos. q. 8. malè à Gellio lib. 16. cap. 3. exprimi vocem illam per famem caninam, monstrant Gastauius ad f. 8. problem. 7. & Langius lib. 2. epistola 28. qui scrutantur causas illius defectionis niuem consequentis, qualis in Bruto Apolloniam tendente apparuit; eique panem mederi confirmant. Priorius ad eum modum, penitens in se deficiens, celestis pane Eucharistico roboratur, & panis cor hominis confirmat.

Inustificatio, cum prima.

327. Vocatione ad penitentiam, excipit Inustificatio, quam Scripturæ passim cum niue componunt. Optime Psal. 67. discretis super Ecclesiam Regibus, dispersis inquam quaquauerum Apostolis, populi *niue*, id est quasi nix, (est enim ille ablatius nota similitudo; sicut inferius, qui probati sunt argento, id est sicut argentum: quasi nix inquam, candificantur & dealbantur in Selmon: qua voce vmbra sonante, expressam optime esse gratiam Christi, qui vmbra est; siue lumen admixtis tenebris dilutum, insigniter ibi dissertit S. Augustinus

linus: qui huc quoque refert illud Isaia 1. *Si fuerint peccata vestra sicut coccinum*, per afflūm videlicet ex Sacramentis crucis Christi, ut Tertullianus attingit contra Marcionem disputans, quasi nix dealbabitur, accedente Iustificatione. Isidor. Pelus. l. 3. epistola 198. nixem significare summam sanctitatem ad quam à mediocribus malis per Christum denegatur, exultimatur. Sicut lanam censuit significare sanctitatem etiam mediocrem, ad quam à coccino, id est, summis malis quis pertingat. Hec est nix intelligibilis, ait S. Ambrosius in epilog. David. c. 12. *sub finem*, eoque refert illud de vestimentis Christi niveis, eò quòd nitentissima & semper peccati expers fuerit caro eius. Mirari Angelos tantum candorem animae cui Iustificatio obvenit, confirmat idem S. Ambrosius l. 4. de Sacram. cap. 2. Neque enim anima Iustificationis beneficium adipiscens, eluatur demerita à colpīs, sed etiam candore & sanctitate donatur, ut fides docet, & egregie expressit S. Chrysostomus hom. 1. in ep. ad Ephel. ad illud, *In qua gratificamini mihi*, [Non dixit inquit] *ut ex peccatis* id est, quam gratia donatur: sed *in qua* id est, gratia fecit. Hoc est, non solum liberavit à peccatis, sed etiam fecit amabilem. Quomodo enim si quis acceptum quempiam scabellum, & peste à morbo, senioque & paupertate ac fame confectum & perditum, statim formosum fecerit inveniem, omnes homines pulchritudine vincentes, & genis quidem splendorem valde emittentem, & micantem oculorum ei aculationibus fulgores occultantem: Deinde cum constituerit in ipso flore etatis, & postea eum purpura induerit, & diadema impoluerit, & omni ornatu ornaret; Ita nostram infirmam & ornatu animam, pulchramque fecit, desiderabilem & amabilem. (Cupiant enim Angeli talem aspicere animam, Archangeli, omnēque Sancti.) Ita nos etiam fecit gratiosissimos & sibi desiderabiles. *Conceptus enim*, inquit, *Rex tuam pulchritudinem.* Hoc perbellè responderet affusio nivi. Nam nix non tantum purgat ut aqua, sed etiam dealbat ea quibus opponitur. Sic Iustificatio non est sita in sola remissione peccati, sed etiam in spiritali albore, & candefactione animae per gratiam sanctificantem.

Tum secunda, sive per aduersorum perpeffiones.

118. Quia verò nix, quamvis sit candida, citò aliqua foide nigrescit atque corumpitur (verba sunt S. Ambrosii cap. illo 2. libri quarti de Sacram.) primae Iustificationi adiungatur necesse est secunda, qua homo & Iustificationem prius paratam augeat, & peccatorum labeculas excutiat. Efficitur id maxime duabus viis, quas utraque optime refert nix; cuiusque formatio & effusio. Prior est tribulationum & insectationum. S. Basilii in cap. 1. Isaia, tractans similitudinem à Propheta adhibitam de peccatis dealbandis in speciem nivis & lanae, praeclearè omnino id exposuit, his praeter cetera. [Qua tandem ratione inter alba, nix inique ad hanc exprimendam similitudinem assumptae sunt: Quod lana suapte natura alba quom sit, foetum tamen diligentia tractata, redditur quam per se erat, albius. Sanè etiam humanam vitae ratio per assiduum exercitationem perficiens naturae subsidia, ad maiorem ac multò cumulatiorem virtutem progredi potest, & pertingere. Atqui nix cum suo subiecto sit aqua, aëre accedente inalbescit, quando violenta aspiratione ventorum, liquidus humor qui in nubibus diffingitur, per vehementem motum in spumam instamescit, refugiente autem aëre addensatur & congliscit, acceptaque ea concretaeone simul & gravitate, inopie naturali instinctu deorsum fertur. Ad eundem modum anima se habet.]

Quomodo lana multipliciter contundi & vexari debet ut albescat magis, neminem latet. Ea ipsa por-

Theoph. Raynaldi Christum.

rò similitudine, purgationem pleniorē & incrementum iustitiae in anima fieri, expresserunt praeter S. Basilium, Synesius perpulchrè epistola 44. Nilus l. de oratione cap. 134. & S. Chrysostomus l. ad scandalum passos c. 21. Nec omittendum illud Augustini in Psal. 147. supra iam adductum. [Faciāt vestem de hac lana, ut abluatur à maculis, mundetur fide, ut rugam non habeat, tendatur in cruce.]

Ad alteram verò similitudinem facere potest, quod de S. Ambrosio prodit Paulinus, eum sub mortem in lecto iacentem, cum dictaret Commentarium quem ab eo habemus in Psalmum 43. ventumque esset ad eum locum quo de tribulatione dixerat, globo igneo primum fuisse circumtectum ut scuto: tum eodem igne os subingressio, faciem eius albuisset in nivis formam: quo viso exterritus notarius Paulinus, abrupte descriptionem: unde ea lucubratiō, quae postrema fuit verèque cygnæ vox tanti Antistiti, mansit imperfecta. Significare videtur voluisse Spiritus sanctus, hominem in tribulatione versantem, albescentem ut nivem. Addi insuper ad incrementum iustitiae, per tribulationes nivem exprimendum potest, quod nix calcata, minus friget ut notat Seneca lib. 4. nar. qq. *sub finem*. Idem plane accidit mysticè. Qui enim vexatur, minus friget, & calore maiore charitatis ac gratiae potitur, unde minor rigor.

Sive per opera charitatis in proximos.

119. Sed nullomodo potius ac melius crescit gratia semel acquisita, quam illa altera via augenda Iustificationis, de qua superius: nimirum, exercitatione operum charitatis in proximum, per doctrinae sacrae disseminationem & animarum pascum. Hac S. Gregorius 27. moral. c. 17. refert descensum nivis, quae prius infernè iacuit aqua: postmodum subuecta in superiorem locum, & in nivem conformata, iteratò descendit ad bonum telluris, ex Dei praecepto, iuxta illud Iobi 37. *Qui praecepit nivem, ut descenderet in terram*, quod sic ibi glossare S. Gregorium, ut apertissime exhibeat quid ex charitate à sanctis Dei ministris, erga alios fiat, iam supra retuli. Et addendum est quod idem S. Gregorius l. 29. moral. c. 11. & 12. habet, exponens, qui sint apud Iobum thesauri nivis & grandinis, quos Deus paratos sibi esse in tempus hostis & in diem pugnae ac belli, gloriatur. Clausulam longioris disputationis, haec pauca continent. [In nivem ergo vel grandine habentur thesauri, quia plerique iniquitatis torpore frigidi, à superna gratia assumpti, in sancta Ecclesia, iustitiae luce fulgescunt, & pravam aduersariorum scientiam, doctrinae suae ictibus rudent. Unde & apud subditum est: *Quae preparavi in tempus hostis, in diem pugnae & belli*. Nix quippe vel grando fuerat Saul per frigidam insensibilitatem, sed nix & grando contra aduersariorum pectora factus est, vel candore iustitiae, vel disticti eloquij correptione.]

Ningebat profecto, & subito candore vestiebatur terra, ad praedicationem & Pauli, & cæterorum Apostolorum ex charitate oberrantium, & circumientium univrsū orbem. S. Chrysostomus in Psal. 147. in secunda expositione, accipit in hunc sensum illud Davidis. *Qui emittit eloquium suum terra, velociter currit sermo eius*. Sic enim id aptat ad nivis effusionem mysticè intellectam. [Quisnam sermo currit? Qui prolatus per Apostolos quavis penna levis omnia pervolabat. Quocirca David quoque alicubi hoc significans dicit, *Dominus dabit verbum evangelizantibus, virtute multa*. Si quis autem insipiens dubitet ex ijs quae sunt in elementis, sumat probationem, & discat quomodo nix simul, & acuatim, & repente advenit, & momento temporis totam terram operit, non longo temporis circulo eius faciem innas-

R 3 dens,

dens, sed repente totam eam complectens. Quoniam ergo erat Propheta, & consentaneum erat futura prædicentem, & per anagogem significantem hæc dicere, par fuit ut immutaretur in eo quod dicebatur de elementis. Quod autem dicit, est eiusmodi; futurum est ut vniuersa terra, Dei verbore sonet, idque cum maxima celeritate, & breuissimo tempore. Deinde ne quis dubitaret, si Iudæi, gens vna, in quam tanto tempore, tantum studij & diligentie collatum est, non fuit proba: quo pacto ij, qui vniuersum orbem terræ habitant, poterunt breui tempore componi, bonique & moderati effici? Ad confirmandum id quod dicit, sumit exempla ex elementis, niuem, nebulam, glaciem, quæ breuiter fiunt vno momento temporis.]

330. Possimus sanè nec immerito, de quolibet in proximorum cura intento, usurpare illud Pisdæ de Sergio Patriarcha Constantinop. quem in Cosmopeia v. 1846. describit studiosissimum salutis animarum.

*Largo imbre terram irrorat, atque oculis pluit,
Ningit frequenter, lacrymarum cum imperu.*

Sic chrystallus mittitur sicut buccellæ, ut habetur Psal. 147. velut legit S. August. ibi: *Sicut frusta panis*, quod sic explicat. [Quid est ergo, *Mixturæ chrystallū suū velut frusta panis*? Quomodo nix illa ipsius? Quia prædestinatorum est. Quomodo nebula illa ipsius? Quia ipsi vocantur ad penitentiam, qui prædestinati sunt ad salutem: sic est quodam modo chrystallum ipsius. Quid est chrystallum? Multum obduruit, multum congelauit, non iam sicut nix facile solui potest. Nix multorum annorum tempore durata & serie seculorum, chrystallum dicitur: & hoc mittit velut frusta panis. Quid hoc sibi vult? Fuerunt nimis duri, non iam niui sed chrystallo comparandi. Et ipsi prædestinati sunt, & vocati, & quidam eorum ita ut pascere alios, & essent viles & alijs. Et quid opus est ut numeremus multos forte quos nouimus, illum, aut illum? Occurrit vnicuique cogitanti ex ijs quos nouit, quam forte duri & percinaces & obnitentes aduersus veritatem fuerunt, & modò prædicant veritatem, facti frusta sunt panis. Quis ille vnus panis? *Multū* (inquit Apostolus.) *vnū corpus sumus in Christo*. Vnus panis, vnū corpus: multi sumus, ipse dicit. Ergo si vnus panis totum corpus Christi, membra Christi frusta panis sunt: de quibusdam duris, facit membra sua, & vtilia ad alios pascendos. Quid inus per multos? Notissimum illum Paulum Apostolum intueamur, nihil nobis isto viro notius, nihil suauius, nihil in Scripturis familiarius est. Et si fuerint qui ex tanta duritia conuertantur, in quanta ipse fuit, panis fient.]

331. Non exigo ad rigorem physiologicum quod ait D. August. de chrystallo procreata ex niue antiqua, quod falsitatis insinuat Anselmus Boods lib. 2. de gemmis, c. 73. & Georgius Agricola l. 6. de fossilibus cap. 7. Et præter argumentum quod afferunt de resolutione chrystalli, non in aquam, sed in puluerem; constat niuem longa annositate rubescere, ex Aristotele 5. histor. animal. c. 19. & Plinio l. 1. cap. 35. rubore ibi usurpato, pro flauedine, ut ebur antiquum, dicitur rubere Threno. 4. id est interprete Pineda l. 6. de Salom. c. 4. num. 5. ad flauum colorem accedere: Quæ rubedo niui annosæ aduent ob dissipationem spiritus calidi, quo nix recens turgebat & albebat. Deberet igitur chrystallus rubere si è niue annosa existeret. Constat tamen chrystallum non rubere, atque adeo perperam dicitur effici ex niue annosa. Quo argumento virgeri item videntur, qui duplicem illum modum procreationis chrystalli, agnoscunt. Quamuis autem non posset duplex ille modus generationis chrystalli, iuxta veritatem physicam approbari, tamen quia receptus loquendi modus, & vulgi sensus, cui plerumque Scriptura in huiusmodi rebus se accommodat, neglecta seneritate castigatissimæ veritatis; ut vide-

mus in narratione de pellicano & de aspidē suda, alissque; fert chrystallum existere ex niue perantiqua: non immerito D. Augustinus, ex ea vulgari de chrystalli ortu sententia, exposuit quod apud Plaltem habetur de chrystallo Dei, missa ad modum buccellarum & frustorum panis. Quantopere autem hac passionē diuinæ familiæ perficiatur hæc chrystallus, siue cibis datus in tempore; quantum in eo fiat gratiæ & sanctitatis clementia, non potest melius intelligi quam si attendatur ad exercitationem præstantissimæ omnium virtutis, quæ est charitas impena animabus, quas Deus amat, ac proinde præstitum illis subsidium, cumulat vberimis prouentibus.

Ac denique Glorificatio.

332. Iustificacionem eiusque accrementa, excipit postremo loco Glorificatio, quam niue optime exprimi, tradunt passim Patres ad illud Matth. 17. *Vestimenta eius facta sunt alba, sicut nix*: Et Richardus ad illud Apocal. 1. *Caput autem eius, & capilli, candidi tanquam lana alba, & tanquam nix*. Est sanè nix, Symbolum splendoris & gloriæ, ut patet ex versibus illis S. Paulini de S. Felice natali 6. ferè initio.

*Nam cui fas hominum cui Christus amorque timorque
Non gaudere hodie, & vacuum procedere voti.*

*Caliculus Christo quando adgaudere ministros
Ipsa etiam festo produnt elementa colore?*

Cernite letitiam mundi in splendore diei.

*Elucere sacris insignibus, omnia laus
Candor habet, siccus teneris a nubibus imber*

Ponitur, & niueo tellus velatur amictu

Que niue tella, solum niue, sylua & culmina, colles

*Cuncta senis sancti canos resstantur honores
Angelicaque docent & luce & pace potiri.*

Felicem placida clarum in regione piorum

Lactea qua tacito labuntur vellera celo.

Sed & profani, cælestes specie niuearum Virginum exhibebant, ut monstrat quod de Bremij exercitu per niueas Virgines oppresso superingesta mole niuium, habet Tull. 2. de diuin.

Probatum igitur perspicue est, effectus supernaturales quos Christus circa nos operatur, rite confecti cum niuis effusione, ac proinde ex hoc item capite commodè Verbi Incarnationem cum hac effusione componi.

Vsu doctrinæ.

Vnus doctrinæ esse debet, vbertas magna fructuum iustitiæ, & omnium lætas huiusmodi segetes impediunt, remotio. Nam quoniam eo fine Deus Verbum, specie niuis terræ nostræ illapsum est, ut quod nix terris præstat, hoc & ipse nobis conferret, nix autem & fecunditatem conciliat agris & bestias frugiperdas necat, idque eo plenius præstat quo descendit copiosior, ut in præmio libri de aquæ refrigeratione per niuem ex Gellio & Hispato adagio monstrat Monardes, par omnino est, ut tanta niue intelligibili in terram nostram effusa, fructificemus iustitiæ, non quomodo cunque, sed vberimè.

CAPUT VII.

Verbum insitum.

333. Nullum quidem Incarnationis exemplum extare in rebus creatis omni ex parte perfectum, agnoscit Dur. in 3. d. 1. q. 1. 1. Si tamen aliquod non vsquequaque inidoneum perferri possit, illud esse censet idem Durandus, quod à S. Iacobo c. 1. expressum esse notat, vocibus illis *Verbum insitum*.

Optimum